

•
ANALELE ȘTIINȚIFICE
ALE
UNIVERSITĂȚII „ALEXANDRU IOAN CUZA”
DIN IAȘI
(SERIE NOUĂ)

ISTORIE

TOM LXVIII
2022

Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași

COLEGIUL DE REDACȚIE:

Nelu Zugravu (Iași), Neculai Bolohan (Iași), Alexandru-Florin Platon (Iași),
Petronel Zahariuc (Iași), Ștefan S. Gorovei (Iași), Maria Magdalena Székely
(Iași), Cristian Ploscaru (Iași), Claudiu Topor (Iași), Gabriel Leanca (Iași),
Gheorghe Iacob (Iași), Ovidiu Buruiană (Iași), Victor Spinei, membru al
Academiei Române (Iași), Ioan Aurel Pop, președintele Academiei Române
(Cluj-Napoca), Ovidiu Cristea (București), Antal Lukács (București), Ion
Eremia (Chișinău), Ion Varta (Chișinău), Dennis Deletant (Londra),
Carol Iancu (Montpellier), Hans-Christian Maner (Mainz).

COMITETUL DE REDACȚIE:

Laurențiu Rădvan (redactor șef),
Lucrețiu Mihailescu-Bîrliba, Ionuț Nistor, Adrian-Bogdan Ceobanu,
Adrian Vițalaru (secretar de redacție),
Mihai-Bogdan Atanasiu (secretar de redacție).

Responsabilitatea pentru opiniile exprimate în textele publicate revine în
exclusivitate autorilor.

Manuscrisele, cărțile și revistele propuse pentru schimb,
ca și orice corespondență se vor trimite redacției:

Laurențiu Rădvan

Facultatea de Istorie
Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași
B-dul Carol I 11,
700506, Iași, România
Tel.: 40-(0)232-20.12.74
e-mail: radvan@uaic.ro

CUPRINS

Romanian-Serbian relations in the 20th century

Zoran Janjetović, <i>Romanian national minority in the Yugoslav Banat 1918-1948</i>	11
Adrian Vițalaru, <i>In the capital of the allied state. Romanian diplomats in Belgrade (1919-1941)</i>	25
Alexandru D. Aioanei, <i>Yugoslavia and Britain's clandestine actions in Romania during the Second World War</i>	39
Olivera Dragišić, <i>Italian precedent for the armistice negotiations with Romania in 1944</i> ..	51
Vladimir Lj. Cvetković, <i>Yugoslavia and the crisis of Petru Groza government (August 1945 – January 1946)</i>	65
Ionuț Nistor, <i>A marriage of convenience. The Romanian Workers' Party and the Yugoslav emigration in the early 1950s</i>	79
Petar Dragišić, <i>Serbian press and Romanian Revolution in 1989</i>	89

Iulia Dumitrache, <i>Despre potențialul halieutic pontic la Ovidius</i>	101
Ionuț Acrudoae, <i>Cohortes I-VIII Breucorum în secolul I p.Chr. Locuri și oameni</i>	119
Nelu Zugravu, <i>Vasile Pârvan e Marco Aurelio</i>	145
Claudiu-Costel Luca, <i>Ciclurile monarhiei imperiale în Liber de Caesaribus – o abordare istoriografică</i>	159

Alexandru Ștefan, <i>Tentația falsului diplomatic. Cazul lui Ștefan de Sânger, notarul conventului benedictin de la Cluj-Mănăstur</i>	169
Ștefan S. Gorovei, <i>Falsuri și falsificatori pentru istoria românească</i>	185
Radu Cărciumaru, <i>Greci la Târgoviște în veacul al XVII-lea. Interferențe istorico-arheologice</i>	197
Celestin Ignat, <i>Logofeția Țării Moldovei în cea de-a treia domnie a lui Gheorghe Duca (1678-1683)</i>	211
Mihai-Bogdan Atanasiu, <i>Documente inedite ale familiei Goia (I). Ramura lui Sandu Goia</i>	225
Gheorghe Lazăr, <i>Ajutoarele românești în favoarea așezămintelor athonite Karacalu și Marea Lavră. Noi mărturii documentare (sec. al XVIII-lea)</i>	261
Mihai Anatolii Ciobanu, <i>Două planuri rusești ale ansamblului Episcopiei Buzăului</i> ..	287
Laurențiu Rădvan, Mihai Anatolii Ciobanu, <i>Planul satului Lăzăreni (Iași) și surprizele sale: reședința lui Rumeanțev și schitul de la Stânca Jijiei</i>	303
Georgiana Mădălina Mihai, <i>Ținutul Romanului în cadrul organizării administrative a Moldovei în secolul XVIII – prima jumătate a secolului XIX</i>	321

Cuprins

Laurențiu Rădvan, <i>Noi contribuții privitoare la originea și activitatea arhitectului Johann Freywald</i>	337
Alexandru-Florin Platon, „ <i>La Révolution de la Grèce n'est qu'accidentelle...</i> ”: o versiune inedită a relației prințului Gheorghe Cantacuzino despre acțiunea Eteriei în Principatele Române la 1821	355
Cristian Ploscaru, <i>O piesă de teatru și afacerea „idarelelor calpe”. Secvențe din istoria domniilor pămâtenne</i>	413
Maria Rados, <i>Întâia reformă a școlilor din Moldova?</i>	429
Simion Câlția, <i>Decorațiile, instrument de guvernare în timpul domniei lui Carol I</i>	457
Claudiu-Lucian Topor, <i>Romania's Royal Legation in Germany before 1914</i>	473
Mihai Tudosă, <i>Orthodoxy and Orthopraxy Among Romanians During the Great War</i> ..	497
Ovidiu Buruiană, <i>The German military occupation in Romania (1916-1918) and its representation</i>	515
Liviu Brătescu, <i>Centenarul nașterii lui I. C. Brătianu (1921). Memorie socială și legitimare politică</i>	543

<i>In memoriam: Ion Toderășcu</i>	559
<i>Recenzii și note bibliografice</i>	561
Sextus Aurelius Victor, <i>Liber de Caesaribus. Carte despre împărați, editio bilinguis</i> /ediție bilingvă, ediția a II-a revizuită și adăugită, traducere, considerații privind limba și stilul și notă asupra ediției de Mihaela Paraschiv, ediție îngrijită, abrevieri, studiu introductiv, ediții de izvoare folosite, notă asupra ediției, note și comentarii, apendice și indice de Nelu Zugravu, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, 2022, 734 p. (<i>Thesaurus Classicus</i> III) (Cozmin-Valerian Broșteanu); Lactanțiu, <i>Instituțiile divine. Epitoma</i> , traducere și note Petru Pistol, București, Editura Sophia, 2019, 286 p. (Nelu Zugravu); Giovanni Filoramo, <i>Crucea și puterea. Creștinii, de la martiri la persecutori</i> , traducere din italiană de Dionisie Constantin Pîrvuloiu, București, Editura Humanitas, 2022, 486 p. (Nelu Zugravu); <i>The Dacians in the Roman Empire. Provincial Constructions</i> , edited by Sorin Nemeti, Dan Dana, Irina Nemeti, Eugenia Beu-Dachin, Luciana Nedelea and Timea Varga, Cluj-Napoca, Editura Mega, 2019, 443 p. (Casian Gămănuț); <i>The Roman Provinces. Mechanisms of Integration</i> , edited by Sorin Nemeti, Eugenia Beu-Dachin, Irina Nemeti, Dan Dana, Cluj-Napoca, Editura Mega, 2019, 368 p. (Casian Gămănuț); Yann Le Bohec, <i>Războiul în lumea romană 58 a.Chr.–235 p.Chr.</i> , Cluj-Napoca, Editura Mega, 2021, 348 p. (Alex-Marian Cornea); <i>Scris, scriitură, text în Țările Române (secolele XV-XVIII)</i> , volum îngrijit de Monica Dejan cu un cuvânt înainte de Maria Magdalena Székely, Suceava, Editura Karl A. Romstorfer, 2020, 288 p. (Alexandru Gorea); Mihail K. Qaramah, <i>O istorie a Molitfelnicului românesc. Evoluția formularelor Sfintelor Taine (sec. XVI-XVII)</i> , Alba Iulia, Editura Reîntregirea, 2022, 307 p. (Celestin Ignat); <i>Doi călători elvețieni și lumea românească la începuturile modernității (1808-1811): Léonard Revilliod și Charles René Pictet de Rochemont. Mărturii inedite</i> , editat	

de Alexandru-Florin Platon, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2021, 398 p. (*Adrian-Ionuț Gilea*); Gheorghe-Florin Știrbăț, *Alexandru Enacovici. Din activitatea politică*, Iași, Editura PIM, 2019, 343 p. (*Andrei Bordeianu*); Radu Mârza, *Călători și pacienți români la Karlsbad. O istorie culturală a mersului la băi pe la 1900*, Iași, Editura Polirom, 2022, 504 p. (*Renata-Gabriela Buzău*); Sonya Orfalian, *Mărturii ale copiilor armeni 1915-1922*, Iași, Editura Polirom, 2022, 218 p. (*Bogdan Iuțiș*).

<i>Abrevieri</i>	597
------------------------	-----

Ajutoarele românești în favoarea așezămintelor athonite Karacalu și Marea Lavră. Noi mărturii documentare (sec. al XVIII-lea)**

În bine-cunoscuta sa lucrare privind actele de binefacere în favoarea așezămintelor monahale de la Muntele Athos oferite de principatele române extracarpătice de-a lungul secolelor XIV-XVII¹ – despre a cărei importanță nu credem că este cazul să insistăm – regretatul Petre Ș. Năsturel folosea drept *motto* expresia biblică: „*adunați firimiturile ce au rămas, ca să nu se piardă ceva*” (Evangelhia lui Ioan, 6:12), dorind astfel să sublinieze într-o și mai mare măsură necesitatea continuării eforturilor în vederea identificării și punerii în circuitul științific a cât mai multor asemenea informații documentare. Dând curs acestui îndemn, în studiul de față continuăm prezentarea de alte noi asemenea „firimituri” documentare depistate în arhivele românești, întregind astfel „dosarul” ajutoarelor acordate de „domnii și oblăduitorii” principatelor românești nord-dunărene de-a lungul secolului al XVIII-lea atât pentru susținerea comunității monahale athonite, dar și a altor așezăminte din spațiul Ortodoxiei². De această dată, documentele

* CS I dr., Institutul de Istorie „Nicolae Iorga” din București, România; georgelaz2005@yahoo.fr.

** Acest studiu a fost realizat în cadrul unui grant acordat de Ministerul Educației și al Cercetării, CNCS-UEFISCDI, proiectul PN-III-P4-ID-PCE-2020-0863.

¹ Petre Ș. Năsturel, *Le Mont Athos et les Roumains. Recherches sur leurs relations du milieu du XIVe siècle a 1654*, Roma, Pont. Institutum Studiorum Orientalium, 1986.

² Noi informații privind daniile românești în Epir. *Hrisoavele acordate mănăstirii Sf. Ilie Tesviteanul din Deropoli (Dryinupoleos)*, în AȘUI, LXI (2015), p. 193-206; *Danii românești pentru mănăstirile din Epir: noi documente*, în Petronel Zahariuc (editor), *Relațiile românilor cu Muntele Athos și cu alte Locuri Sfinte (secolele XIV-XX). În onorem Florin Marinescu*, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, 2017, p. 515-553; *Mănăstirea Hilandar și legăturile ei cu țările române. O nouă mărturie documentară (1783)*, în Costin Croitoru (edidit), *Miscellanea Historica et Archaeologica în onorem Professoris Ionel Cândea septuagenarii*, București-Brăila, Editura Academiei Române - Editura Istros, 2019, p. 385-395; *Un izvod de documente și o catagrafie a odoarelor mănăstirii Dobrovăț, păstrate la Muntele Athos (Mănăstirea Zograf)*, în SMIM, XXXVII (2019), p. 303-359 [în colaborare cu Petronel Zahariuc]; *Daniile domnilor Țării Românești în favoarea mănăstirii de la Dousikon (Tesalia). Întregiri documentare*, în SMIM, XXXVIII (2020), p. 59-100; *Doctorul Spirea și destinul ctitoriei sale bucureștene, metoh al mănăstirii Grigoriu (Muntele Athos)*, în Petronel Zahariuc (coord.), *Românii și Creștinătatea Răsăriteană (secolele XIV-*

aduse în discuție în cuprinsul acestui material privesc două dintre așezămintele athonite, *Marea Lavră* și *Karacalu*, oferindu-ne astfel ocazia – plecând de la informațiile consemnate în cuprinsul lor – să creionăm nu numai evoluția legăturilor cu spațiul nord-dunărean în perioada amintită, dar să facem și anumite considerații în ceea ce privește perioada de debut a acestora, bineînțeles având în vedere cele deja analizate în amintita lucrare datorată lui Petre Ș. Năsturel. Amintim totodată și faptul că, deși ctitoria Sfântului Atanasie – unul din „stâlpii” monahismului athonit – ocupă locul de întâietate în ierarhia celor douăzeci de așezăminte ale peninsulei, în cele ce urmează am optat pentru trecerea în revistă mai întâi a documentele referitoare la milosteniile destinate mănăstirii Karacalu și abia apoi a celor ce privesc comunitatea monahală de la Marea Lavră.

I. Legăturile cu mănăstirea Karacalu

În deja amintita lucrare, Petre Ș. Năsturel preciza faptul că „*les rapports du monastère de Karakallou avec la Valachie sont bien moins connus que ceux qu'il entretint avec la Moldavie voisine*”³, avansând totodată ipoteza potrivit căreia primele contacte ale Valahiei cu viețuitorii așezământului athonit ar data cel mai probabil din timpul domniei lui Neagoe Basarab⁴. În susținerea acestei ipoteze regretatul istoric invoca cele consemnate – într-o manieră destul de laconică – în faimoasa *Viață a Sfântului Nifon*, care lăsa să se presupună că printre fețele bisericești prezente la sfințirea ctitoriei domnești de la Curtea de Argeș s-ar fi regăsit și egumenul acestui așezământ, pe care mai apoi domnul muntean l-ar fi „îmbogățit” cu bani, sate, dobitoace și alte „multe ziduri”⁵ – după cum procedase și în cazul celorlalte mănăstiri athonite –, deși dovezi sigure despre asemenea milostenii nu au ieșit încă la iveală până în acest moment⁶.

După acest presupus prim „contact” se pare că a urmat o lungă perioadă de „tăcere”, de aproape opt decenii, mai exact până în timpul domniei lui Mihai Viteazul, răstimp în care lipsesc informațiile – din perspectiva a ceea ce cunoaștem până în acest moment – despre eventuale noi legături ale obștii monahale de la Karacalu cu Țara Românească. Situația este cu totul diferită în ceea ce privește contactele amintitului așezământ cu principatul moldav, dacă avem în vedere ajutoarele financiare ce i-au fost oferite atât de Petru Rareș – care a contribuit financiar la refacerea turnului de apărare a mănăstirii –, cât și de către doamna Ruxandra, văduva lui Alexandru Lăpușneanu⁷. Rămâne ca cercetări viitoare să

XX), Iași, Editura Doxologia, 2021, p. 319-387; *Danii românești în favoarea așezămintelor ortodoxe sud-dunărene. Noi documente*, în *AȘUI*, LXVII (2021), p. 201-218.

³ Petre Ș. Năsturel, *Le Mont Athos et les Roumains*, p. 217.

⁴ *Ibidem*.

⁵ *Literatura română veche (1402-1647)*, introducere, ediție îngrijită și note de G. Mihăilă și Dan Zamfirescu, vol. I, [București], Editura Tineretului, [1969], p. 91.

⁶ Petre Ș. Năsturel, *op. cit.*, p. 217.

⁷ *Ibidem*, p. 218-221.

identifice și să deslușească eventualele motivații care au determinat „opțiunea” monahilor karacaleni pentru „drumul moldovenesc” în detrimentul celui „valah”!

Referitor la acest al doilea „episod” al legăturilor mănăstirii Karacalu cu principatul muntean, care în opinia lui Petre Ș. Năsturel ar coincide – după cum am amintit deja – cu perioada domniei lui Mihai Viteazul, trebuie subliniat de asemenea faptul că și de această dată informațiile de care dispunem sunt indirecte și cu un grad mare de incertitudine. O posibilă dovadă a acestui presupus „moment” ar constitui-o un crucific filigranat „*joliment travaillées*”, identificat de regretatul istoric în tezaurul mănăstirii. În fapt, potrivit inscripției în limba slavă, ce are văleatul 7105 (1596-1597) – și al cărei text în traducere franceză a fost redat de descoperitorul lui –, este vorba de un artefact oferit de amintitul domn muntean și doamna lui mitropolitului Ungrovlahiei din acea vreme, Eftimie, fără a exista vreun indiciu în ceea ce privește momentul, contextul și căile prin care respectivul obiect liturgic ar fi putut ajunge în posesia obștii mănăstirii athonite. De altfel, chiar descoperitorul lui se întreba în ce măsură se poate susține într-o manieră categorică că respectivul crucific ar fi fost dăruit călugărilor de la Karacalu chiar de către înaltul ierarh muntean, precizând totodată că numai o viitoare analiză a acestuia, dar și a textului inscripției gravate, ar putea oferi un răspuns pertinent în acest sens⁸. Până în prezent, după știința noastră, o asemenea analiză nu a fost întreprinsă – și probabil nici nu va fi efectuată prea curând! –, ceea ce lasă în continuare deschisă discuția pe marginea acestor eventuale legături ale principatului muntean cu mănăstirea Karacalu la sfârșitul veacului al XVI-lea!

Potrivit acelorași informații adunate cu acribie și răbdare de Petre Ș. Năsturel, în arhiva așezământului se păstrează de asemenea și un *epitrahil* din mătase, pe care chipurile celor 12 Apostoli sunt brodate cu fir de aur, realizat din porunca lui Matei Basarab și a soției sale, Elena, cel mai probabil într-un atelier din Țara Românească, ceea ce ar putea constitui indiciul existenței unei noi „etape” – a treia – în istoria legăturilor mănăstirii Karacalu cu Țara Românească. Din nefericire, textul inscripției în limba slavonă, cusută pe epitrahil, nu este în măsură să ne ofere nici de această dată ceva mai multă lumină, căci este menționat doar văleatul 7158 (1649/1650), fără a face în vreun fel trimitere la beneficiarul amintitului act de generozitate. Potrivit aceluiași istoric, nu trebuie exclusă posibilitatea ca respectiva piesă liturgică – căreia de altfel i-a închinat un studiu special⁹ – să fi ajuns în posesie călugărilor de la Karacalu nu ca urmare a unei danii directe din partea cuplului domnesc, ci prin intermediul metohului cu hramul Sf. Nicolae, pe care așezământul athonit îl avea la Ismail (zona de sud a Moldovei), dacă ar fi să se ia în calcul o posibilă implicare a domnului muntean în susținerea materială a acestuia din urmă¹⁰.

⁸ *Ibidem*, p. 217.

⁹ Idem, *Un épitrachilion roumain inconnu du monastère de Karakallou*; ultima ediție a studiului în idem, *Etudes d'histoire byzantine et post-byzantine*, édition par Emanuel Constantin Antoche, Lidia Cotovanu, Ionuț-Alexandru Tudorie, Brăila, Editura Istros a Muzeului Brăilei „Carol I”, 2019, p. 709-716.

¹⁰ Idem, *Le Mont Athos*, p. 218.

Și în acest caz, o eventuală clarificare ar putea fi oferită numai în măsura în care cercetările viitoare vor scoate la lumină noi indicii și informații care să permită specialiștilor să se pronunțe într-o manieră mult mai categorică în ceea ce privește existența (sau nu!) acestui presupus „moment” din complicatul „dosar” al legăturilor dintre Țara Românească și amintitul lăcaș athonit.

Aceeași incertitudine în ceea ce privește eventualele contacte vor persista și pentru perioada scursă între sfârșitul domniei lui Matei Basarab și urcarea pe scaunul muntean a primilor reprezentanți ai regimului fanariot, în sensul că până în acest moment nu am fost identificate „urme” – de orice fel ar fi ele –, care să poată dovedi existența și/sau continuarea acestor legături. Din această perspectivă și până la descoperirea unor probe documentare concludente, îndrăznim să credem că toate acestea „probe materiale” vehiculate în literatura de specialitate trebuie acceptate cu rezervă, căci în opinia noastră ele nu sunt în măsură să ofere indicii pentru concluzii categorice. Totodată, referitor la posibilitatea existenței unor asemenea contacte nu trebuie eliminat întru totul nici rolul hazardului, în sensul că viitoare cercetări în această direcție ar putea să ne ofere totuși surprize „plăcute”¹¹!

În schimb, „dosarul” capătă ceva mai multă consistență începând cu secolul al XVIII-lea – deși nici de această dată nu lipsesc incertitudinile –, perioadă cronologică din care se cunoștea la modul foarte general existența a patru hrisoave de milostenie. După știința noastră, ele au fost amintite pentru prima dată – într-o manieră destul de fugitivă și fără a preciza locul lor de păstrare –, de părintele Gheorghe Moisescu într-un studiu publicat în urmă cu șapte decenii¹², informația regăsindu-se mai apoi în diversele studii referitoare la legăturile românești cu Muntele Athos¹³. Urmare a cercetărilor efectuate în fondurile arhivistice din țară am reușit identificarea și transcrierea a trei dintre acestea, ceea ce ne-a determinat să reluăm problematica evoluției contactelor amintitului așezământ athonit cu principatul muntean, dar să și publicăm textul lor integral în anexa documentară ce însoțește studiul nostru.

Astfel, din informațiile menționate în amintitele hrisoave domnești, reiese că primul document din această serie – care probabil va fi îmbogățită în viitorul nu foarte îndepărtat – a fost emis de cancelaria lui Nicolae Mavrocordat, la puțin timp după scurgerea primului an din cea de-a doua domnie a acestuia în scaunul muntean. Deși încă nu a fost identificat – ceea ce nu exclude posibilitatea ca el să fie „rătăcit” sau „uitat” în vreun fond de arhivă din țară sau în cuferele așezământului athonit –, amintitul hrisov domnesc a constituit „temeiul juridic” în virtutea căruia obștea monahală își va trimite de fiecare dată reprezentanții, de-a

¹¹ Pentru o prezentare succintă, cu bibliografie, a acestor contacte, vezi Virgil Cândea, *Mărturii românești peste hotare. Creații românești și izvoare despre români în colecții din străinătate*, serie nouă, vol. II: *Finlanda-Grecia*, București, Editura Biblioteca Bucureștilor, 2011, p. 513-516.

¹² Gh. I. Moisescu, *Contribuția românească pentru susținerea Muntelui Athos în decursul veacurilor*, în „Ortodoxia”, V (1953), p. 260.

¹³ Ioan Moldoveanu, *Contribuții la istoria relațiilor Țărilor Române cu Muntele Athos (1650-2008). În întâmpinarea a 1045 de ani de la fondarea Muntelui Athos (963-2008)*, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 2007, p. 200.

lungul secolului al XVIII-lea, să intre în posesia milosteniei bănești oferită și totodată să ceară reînnoirea acesteia. După cum aflăm din actele ulterioare de reconfirmare, urmare a rugăciunii ce i-au adresat-o „părinții călugări dă la această sfântă mănăstire...”, la 20 iulie 1720¹⁴, Nicolae Mavrocordat le-a oferit un ajutor anual de 50 de taleri, reprezentând astfel prima danie în bani a unui domn muntean – bineînțeles, dacă excludem presupusul ajutor oferit de Neagoe Basarab – în favoarea așezământului „ce să chiiamă Caracalu... ce easte în Muntele Athonului, unde easte hramul Sfinților Apostoli Petru și Pavel”. În justificarea gestului său, în actul de milostenie erau invocate mai vechile hrisoave pe care mănăstirea le avea „dă la alți răposați domni mai dănaite vreme, dă la Vlad vodă, dă la Alexandru vodă și dă la Radu vodă”, formulă de cancelarie pe care mai apoi o regăsim în toate cele trei acte domnești identificate de noi. În fapt, din perspectiva formularului diplomatic, aceasta nu constituie nicidecum o „noutate”, căci prin menționarea înaintașilor – fie și în această manieră destul de evazivă, dacă luăm în calcul faptul că cele trei nume domnești invocate sunt obișnuite în „repertoriul” onomastic al dinastiei muntene – se dorea nu numai să se ofere o mai mare „greutate” actului de milostenie, dar probabil ea reflecta și dorința emitentului ca numele său să se regăsească în lungul șir al domnilor munteni ocrotitori ai Locurilor Sfinte.

Deși „neputințele” cu care se confruntau erau grele și apăsătoare – lucru de altfel invocat în fiecare dintre cele trei hrisoave domnești – din datele de care dispunem până în prezent reiese că după acest prim act de generozitate, din motive numai de ei cunoscute, viețuitorii obștii mănăstirii Karacalu au așteptat trecerea a mai mult de o jumătate de veac pentru a „redescoperi” drumul spre scaunul domnesc de la București, în scopul obținerii de noi milostenii; o situație asemănătoare o întâlnim și în cazul demersurilor acestora făcute pe lângă titularul scaunului domnesc de la Iași. Mai exact, la 26 septembrie 1776, ascultând rugămințile fraților călugări, dar și ca urmare a evlaviei și a dragostei pe care domnul o nutrea „din tot cugetul...asupra sfintelor și dumnezeieștilor lăcașuri” – formulă standard pe care de asemenea o regăsim și în celelalte două acte domnești –, Alexandru Ipsilanti le reînnoia vechea milostenie a înaintașului său, fără ai modifica cuantumul; potrivit actului domnesc, cei în drept erau îndrituiți să beneficieze de amintita sumă de bani „de la domniia mea în toți anii nestrămutat”. Ca în multe asemenea acte de danie și în cuprinsul acestuia se menționau atât motivele care au determinat gestul de munificență domnească – „spre a fi sfintei mănăstiri de ajutor și dă întărire și părinților călugări dă hrană și dă îmbrăcăminte, iar domni<i>i mele și părinților domni<i>i mele veșnică pomenire” –, cât și îndemnul adresat urmașilor în scaun să întărească și să nu lase în uitare „mila aceasta, ca și ale domniilor sale mili să fie dă alți domni priimate”¹⁵.

Nu avem dovezi clare în acest sens, dar este de presupus că reprezentanții obștii de la Karacalu s-au conformat celor stabilite prin actul de milostenie,

¹⁴ Nu 1730, după cum a consemnat Gh. I. Moisescu (*op. cit.*, p. 260), eroare ce a fost perpetuată mai apoi în literatura de specialitate.

¹⁵ ANIC, M-reă Cotroceni, LXXXVII/1 (vezi Anexa II).

preluând ajutorul bănesc în toată perioada în care pe tronul muntean s-a aflat Alexandru Ipsilanti. De altfel, pierderea tronului de către acesta din urmă în primele zile ale anului 1782 – nu credem că este momentul să insistăm aici asupra contextului în care a avut loc această „detronare”! –, explică și decizia călugărilor de la Karakalu de a se prezenta – practică de altfel atestată de-a lungul timpului – încă din primele momente de început ale domniei noului titular, Nicolae Caragea, cerând reînnoirea mai vechii lor milostenii; și de această dată domnul – undeva în cursul anului 1782 –, văzând hrisoavele domnești „ce s-au zisu mai susu” și aflând de „patimile și neputințele” lor, s-a îndurat și a „înnoitu mila aceasta”, fără nici o adăugire în ceea ce privește cuantumul acesteia¹⁶.

Situația se va repeta de altfel și doi ani mai târziu, când în scaunul țării ajungea de această dată Mihail Suțu care, la rândul său – invocând hrisoavele de danie ale mai vechilor și mai noilor titulari ai scaunului muntenesc, precum și „dragostea” și „evlavia” ce o avea „asupra sfântelor și dumnezeieștilor lăcașuri” –, reconfirma amintita danie în beneficiul lăcașului printr-un nou hrisov ce poartă data de 16 ianuarie 1784¹⁷.

De precizat aici faptul că toate aceste trei hrisoave domnești nu se remarcă prin nimic deosebit nici în ceea ce privește formularul de cancelarie – excepție făcând bineînțeles numele domnilor emitenți, cele ale „preaiubiților” lor fii și cele ale membrilor divanului domnesc din momentul întocmirii lor – și nici în ceea ce privește elementele decorative. Din această ultimă perspectivă, aceea a elementelor de „retorică vizuală”¹⁸, se poate spune că ele au un aspect destul de modest, în care se remarcă doar folosirea chinovarului pentru redarea intitulăției domnești, a numelui domnului și cele ale fiilor acestora, precum și a unor inițiale de frază sau cuvinte (ex: termenul *pan*). Aceeași „sobrietate” o regăsim și în ceea ce privește elementele de „legalizare” a amintitelor hrisoave: folosirea doar a sigiliului inelar al domnului și semnătura *manu propria* a acestuia, redată într-un cartuș desenat la rândul său într-o manieră destul de rudimentară; o oarecare „străduință” și preocupare pentru o mai atentă realizare a acestor detalii externe sunt vizibile în cazul ultimului document – cel emis de cancelaria lui Mihail Suțu –, franjurii cartușului fiind desenați și „umpluți” cu culoare verde.

În fine, un detaliu care nu este lipsit de importanță din perspectiva unei viitoare analize prosopografice a „slujitorilor condeului” activi în această perioadă în cancelaria domnească, este și acela că primul hrisov (cel din 1776, al lui Alexandru Ipsilanti) a fost „măzgălit” de Dumitrache logofăt de taină, în timp ce celelalte două îl au ca „autor” pe Antonie Berheceanul logofăt „za divan”.

¹⁶ ANIC, M-reă Cotroceni, LXXXVII/2 (vezi Anexa IV).

¹⁷ ANIC, M-reă Cotroceni, LXXXVII/3 (vezi Anexa V).

¹⁸ Ovidiu Olar, *Despre îndatoriri și virtuți. Elemente de retorică vizuală în documente valahe din epoca fanariotă: milostenia*, în *Elemente de ceremonial în literatura din spațiul românesc (secolele al XIV-lea – al XVIII-lea)*, volum îngrijit de Emanuela Timotin, București, 2019, p. 181-200. În același sens, a se vedea și Oana Popescu, *Minunat este Dumnezeu între sfinții lui. Chipuri sfinte în vechi hrisoave românești*, ediția a II-a, București, Editura Dinasty Books Proeditură și Tipografie, 2021.

II. Legăturile cu Marea Lavră

Deși contactele mănăstirii întemeiate de Sfântul Atanasie, cunoscută și ca Marea Lavră, cu Muntenia sunt mult mai vechi, iar „dosarul documentar” este în consecință mult mai consistent, nici în acest caz nu suntem scutiți de existența anumitor imprecizii și contradicții, fie și numai dacă avem în vedere opiniile vehiculate în literatura de specialitate în ceea ce privește momentul de debut al acestor legături: în vremea domniei lui Vladislav I Vlaicu (adică mijlocul secolului al XIV-lea) sau în aceea a omonimului său „*avec des perspectives politiques plus reduites*” (N. Iorga), cunoscut sub numele de Vladislav al III-lea și prezent pe tronul Țării Românești un secol mai târziu. În cele ce urmează nu ne propunem să clarificăm această „dispută” și nici de a trece în revistă daniile obținute de „Lavra lui Athanasie” de-a lungul perioadei ce acoperă secolele XIV-XV și sfârșitul celui de-al XVII-lea; și de această dată, prezentarea cea mai amănunțită o datorăm lui Petre Ș. Năsturel¹⁹, iar foarte recent Florin Marinescu a adăugat „dosarului” noi informații documentare²⁰.

Pentru coerența prezentării noastre ne rezumăm a aminti că seria acestor milostenii bănești a fost „deschisă” de domnul Vlad Vintilă, care la 12 ianuarie 1533 acorda așezământului un ajutor anual de 10 000 de aspri²¹, fiind mai apoi continuată atât de titularii scaunului muntean, cât și de către cei ai celui moldav. De exemplu, pentru secolul al XVII-lea, la cele 3 hrisoave domnești cunoscute deja în literatura de specialitate de ceva vreme – cel al lui Gavril Movilă (3 septembrie 1619)²² și cele două din timpul domniei lui Constantin Brâncoveanu, în anii 1695-1696²³ și 1702²⁴ – se mai adaugă încă unul, amintit recent de Florin Marinescu, din timpul domniei lui Matei Basarab (1 octombrie 1642)²⁵ și care nu a fost – din motive asupra cărora nu credem că este cazul să insistăm – inclus în volumul aferent acestui interval cronologic al seriei B a colecției *Documenta Romaniae Historica*; nu ne rămâne decât să sperăm că descoperitorul lui se va „osteni cu asupră de măsură” și va pune cât mai curând în circuitul științific conținutul actului, păstrat astăzi în arhiva lăcașului. Și pentru a mai zăbovi un pic asupra figurii lui Matei Basarab și a politicii lui de susținere a Locurilor Sfinte, nu credem că este lipsit de importanță dacă amintim aici și faptul că în arhiva amintitei

¹⁹ O trecere în revistă a acestor ipoteze la Petre Ș. Năsturel, *Le Mont Athos et les Roumains*, p. 73-76; a se vedea și Virgil Cândea, *Mărturii românești*, II, p. 529-547.

²⁰ *Relațiile între Țările române și mănăstirile athonite: Marea Lavră și Esfigmenu. Arhivele românești ale acestor mănăstiri. Prezentare preliminară*, în Petronel Zahariuc (coord.), *Românii și Creștinătatea Răsăriteană (secolele XIV-XX)*, Iași, Editura Doxologia, 2021, p. 581-590.

²¹ Ultima ediție a documentului în *Documenta Romaniae Historica*, seria B, Țara Românească, vol. III (1526-1533), coord. Damaschin Mioc, București, Editura Academiei Române, 1975, nr. 143, p. 225-229.

²² Virgil Cândea, *Mărturii românești*, II, p. 532, nr. 1579; Florin Marinescu, *op. cit.*, p. 582.

²³ Virgil Cândea, *Mărturii românești*, II, nr. 1581, p. 532; Florin Marinescu, *op. cit.*, p. 582; textul hrisovului în *Condica Marii Logofeții (1692-1714)*, ediție îngrijită de Melentina Băzgan, Pitești, Editura Paralela 45, 2009, p. 79-81.

²⁴ N. Iorga, *Studii și documente cu privire la istoria românilor*, V, București, 1903, p. 363 (cu data de la Nașterea Mântuitorului greșită (1692), deși văleatul este corect!).

²⁵ Florin Marinescu, *op. cit.*, p. 582.

mănăstirii se păstrează și trei *Liturghiere*, toate trei elaborate în Țara Românească în timpul domniei sale de un anume Antim din Ianina²⁶.

Numărul acestor danii domnești este mult mai consistent în secolul următor, când până în acest moment sunt cunoscute nu mai puțin de opt asemenea hrisoave, emise în cancelariile ambelor țări române, cu precizarea că în această serie le-am inclus și pe cele trei menționate de Florin Marinescu în amintitul său studiu. Astfel, și de această dată domniile lui Nicolae Mavrocordat în scaunul Basarabilor au avut o mare importanță în reluarea mai vechilor legături cu lavra athonită, căci la 12 iulie 1729 – în semn de mulțumire pentru aducerea moaștelor Sf. Mihail al Sinadelor pentru combaterea invaziei de lăcuste – îi acorda un ajutor anual de 6 000 aspri²⁷. Îi urmează mai apoi cele datorate fiului său, Constantin Mavrocordat, pe când se afla pe tronul moldav (23 octombrie 1735²⁸ și 1749²⁹), Matei Ghica (1753)³⁰, Constantin Racoviță (8 noiembrie 1756)³¹, Alexandru Scarlat Ghica (<5 august> 1768)³², Constantin Moruzi (1780)³³ și Mihail Suțu (1784)³⁴.

La această zestre documentară, care nu este una de neglijat și totodată este în măsură să mărturisească despre intensitatea legăturilor amintitei lavre athonite cu spațiul nord-dunărean, urmare a cercetărilor în diverse fonduri arhivistice am identificat alte 4 (sau 5!) asemenea acte de milostenie, dintre care unul a fost emis în cancelaria Moldovei, iar celelalte 3 (sau 4!) în acea a Țării Românești, acoperind perioada celei de-a doua jumătăți a secolului al XVIII-lea. Astfel, urmând același criteriu cronologic, primul document din această serie a fost emis la 15 mai 1765, în cancelaria moldavă în numele lui Grigore Alexandru Ghica, prin care domnul, înștiințat fiind „de rândul sfintei mănăstiri ce să numește Lavra cea Mare”, ai cărei părinți călugări păzeau „rânduiala ei cu bună cuviință”, îi acorda un ajutor anual de 50 de lei, alți 2 lei și jumătate urmând a fi oferiți pentru „cheltuiala trimisului”. Actul mai menționa și faptul că amintita sumă de bani urma să fie acordată din camera domnească „pe tot anul nelipsit”, domnul sperând că prin acest gest de generozitate părinții călugări îl vor ruga „pre Dumnezeu pentru țara aceasta, ca să-i dăruiască cele bune, ferindu-o di cele rele”³⁵, întregind astfel seria daniilor oferite de domnii titulari ai scaunului Moldovei în favoarea respectivului lăcaș.

²⁶ Virgil Căndea, *Mărturii românești*, II, p. 535, nr. 1600-1602 (cu bibliografie).

²⁷ În lucrările datorate lui Teodor Bodogae (*Ajutoarele românești la mănăstirile din Sfântul Munte Athos*, Sibiu, 1940, p. 101-102), Damian P. Bogdan (*Despre daniile românești la Athos*, București, 1941, p. 20-21), Virgil Căndea (*Mărturii românești*, II, p. 532, nr. 1582), documentul este amintit doar cu anul 1729; informațiile referitoare la ziua și luna în care a fost emis actul le datorăm lui Florin Marinescu, *op. cit.*, p. 582.

²⁸ Virgil Căndea, *Mărturii românești*, II, nr. 1583, p. 532 (cu bibliografie).

²⁹ Florin Marinescu, *op. cit.*, p. 582.

³⁰ Virgil Căndea, *Mărturii românești*, II, p. 532, nr. 1584.

³¹ *Ibidem*, p. 533, nr. 1585; vezi și Florin Marinescu, *op. cit.*, p. 582.

³² Virgil Căndea, *Mărturii românești*, II, p. 533, nr. 1586; Florin Marinescu, *op. cit.*, p. 583.

³³ Florin Marinescu, *op. cit.*, p. 583.

³⁴ *Ibidem*, p. 582-583; potrivit autorului, documentul prezintă interes și din punct de vedere al miniaturilor cu care este decorat.

³⁵ BAR, Doc. ist., CXXV/214 (vezi Anexa I).

Această constatare este valabilă și cazul hrisoavelor emise de titularii scaunului muntean, primul document fiind cel al lui Alexandru Ipsilanti care, la 1 octombrie 1781, acorda mănăstirii o milostenie de încă 300 de taleri, pe lângă cei deja 100 de taleri pe care lăcașul îi avea „de la alți frați domni mai nainte”, fără însă ca numele acestora să fie amintite în cuprinsul actului. În fapt, după cum aflăm din conținutul acestuia, această creștere consistentă a valorii milosteniei se explica nu numai prin „râvna și evlavii” pe care domnul o avea față de „dumnezeieștile lăcașuri”, ci și ca o formă de manifestare a recunoștinței pentru „ajutorul” oferit de capul sfântului „marele arhieru Mihail, episcopul Sinadului”, păstrat la Marea Lavră, în combaterea și atenuarea efectelor distrugătoare a numeroaselor invazii de lăcuste („mulțime de lăcuste stricătoare de roduri”), cu care țara se confruntase atât în vremea înaintașilor săi, cât și în timpul domniei emitentului³⁶: „să să mântuiască țara de o urgie ca aceasta ce pătimește de cinci șase ani”. De altfel, această precizare din actul de milostenie confirmă ceea ce într-o anumită măsură era cunoscut și din alte surse istorice: deși prima domnie a lui Alexandru Ipsilanti a fost „cu liniște mare și cu pace adâncă...și îndestulare rodurilor pământului”³⁷, ea nu a fost lipsită totuși de anumite „provocări”, invaziile de lăcuste fiind „foarte multe în toată vremea”, după cum consemna postelnicul Matei Berindei în luna august a anului 1780³⁸. Amintita sumă de bani urma să fie oferită în fiecare an din veniturile vistieriei domnești, iar în schimbul ei călugării athoniți urmau „să aibă deosebită datorie a ruga pre Dumnezeu în toată vremea pentru bunăstarea și liniștea țării aceștia”, dar și obligația de a aduce „cinstitul sfânt cap” de câte ori țara s-ar fi confruntat cu „certare dumnezeiască a veni lăcuste stricătoare de roduri”, în speranța că astfel „prin rugăciunile sfântului să câștige norodul izbăvire”³⁹.

Deși în perioada în care s-a aflat pentru a doua oară în scaunul muntean (1791-1793), țara s-a confruntat mai degrabă cu efectele nocive ale epidemiei de ciumă și cele ale noului conflict militar dintre marile puteri vecine, aceeași evlavie și recunoștință față de ajutorul oferit de moaștele amintitului sfânt va dovedi și Mihail Suțu care, la 30 noiembrie 1792, acorda un nou hrisov de milostenie în beneficiul mănăstirii Sfântului Athanasie. În fapt, după cum reiese din cuprinsul hrisovului, acesta nu era decât o reconfirmare a celui pe care respectivul domn îl oferise lăcașului athonit „încă din domnia domni<i>i mele dintâu” – cel mai probabil este vorba de actul din 1784 identificat de Florin Marinescu în arhiva lavrei athonite⁴⁰ – după ce în prealabil se înștiințase „pentru multul folos și ajutor ce au cunoscut țara mai nainte dă la acest sfânt”, adăugând însă la vechea milostenie „una sută <taleri> peste patru sute ce au avut” de la „frații domni ce au fost mai nainte”⁴¹.

³⁶ Despre acest flagel, vezi Paul Cernovodeanu, Paul Binder, *Cavalerii Apocalipsei. Calamitățile naturale din trecutul României (până la 1800)*, București, Silex, 1993, p. 125-206.

³⁷ Dionisie Eclesiarhul, *Hronograf (1764-1815)*, ediție Dumitru Bălașa și Nicolae Stoicescu, București, Editura Academiei Române, 1987, p. 37.

³⁸ Paul Cernovodeanu, Paul Binder, *op. cit.*, p. 165.

³⁹ ANIC, M-reă Cotroceni, LXIV/7 (vezi Anexa III).

⁴⁰ Florin Marinescu, *op. cit.*, p. 583.

⁴¹ ANIC, M-reă Cotroceni, LXIV/8 (vezi Anexa VI).

Nu va trece însă nici un an de zile, căci călugării lavrioți se vor prezenta iarăși în divanul domnesc, cerând noului domn ajuns în scaunul țării, Alexandru Moruzi, reconfirmarea mai vechii lor milostenii. Invocând atât dania lui Alexandru Ipsilanti, cât și aceea a predecesorului său în scaun, Alexandru Moruzi se va dovedi a fi ceva mai strâns la punga, mulțumindu-se ca printr-un nou hrisov, emis la 13 septembrie 1793, să reconfirme milostenia în cuantumul fixat de înaintașul său în scaun⁴². Nu avem încă informații dacă călugării de la Marea Lavră au cerut reînnoirea milosteniei lor și din partea lui Alexandru Ipsilanti, prezent pentru a doua oară pe tronul muntean, și a lui Constantin Hangerli, deși o asemenea ipoteză nu poate fi înlăturată întru totul, cercetările viitoare fiind în măsură să susțină sau să infirme o asemenea situație. În schimb, cunoaștem faptul că aceștia au apelat din nou la generozitatea lui Mihail Suțu, pe când s-a aflat pentru a doua oară pe tronul Munteniei, care le va reconfirma dania în luna septembrie a anului 1799; de această dată însă – după o practică deja încetățenită – hotărârea domnului era consemnată de marele logofăt în partea superioară a vechiului hrisov de milostenie, menționându-se doar faptul că „întărim hrisovul acesta și acum întru a doua domnie ca să i să păzească mila întocmai, dupe cum să coprinde mai jos”.

Precizăm și faptul că observațiile noastre pe marginea documentelor de milostenie în favoarea mănăstirii Karacalu, din perspectiva formularului diplomatic și a elementelor vizuale externe, sunt valabile și în cazul acestora din urmă, referitoare la daniile în favoarea așezământului Marea Lavră din „Sfântul Munte Athon”.

În loc de concluzii

Documentele prezentate și analizate de noi în acest studiu nu au rolul să schimbe imaginea de ansamblu în ceea ce privește consistentul efort al domnilor ajunși în scaunele de la București și Iași pentru susținerea financiară a așezămintelor din afara fruntariilor celor două state de-a lungul secolului al XVIII-lea; în schimb, ele contribuie la întregirea acestui *puzzle*, care nu este nicidecum încă completat, cercetările în arhive fiind în măsură să ofere noi informații în acest sens. Totodată, aceste noi piese documentare sunt în măsură să ne ofere indicii importante nu numai asupra dimensiunii ideologice a actului de munificență domnească, dar și asupra activității cancelariei domnești din această perioadă, aspect insuficient analizat în literatura de specialitate. De exemplu, nu putem să nu ne întrebăm dacă această lipsă de spectaculozitate, atât la nivelul formularului, cât și al elementelor vizuale, este rezultatul unei „degradări” a activității în general a cancelariei domnești – este drept, în contextul multiplicării și diversificării activităților birocratice – sau consecința imediată a unui interes tot mai scăzut în ceea ce privește implicațiile din perspectivă ideologică a rolului domniei în ajutorarea așezămintelor mănăstirești aflate în afara fruntariilor țării?! Rămâne ca cercetări viitoare, mult mai amănunțite și care să ia în calcul un număr mult mai mare de asemenea înscrisuri „oficiale”, să ofere un răspuns pertinent și convingător în ceea ce privește semnalata lipsă de „solemnitate” a acestor hrisoave.

⁴² ANIC, M-reă Cotroceni, LXXXVIII/1 (vezi Anexa VII).

ANEXE

I.

1765 mai 11

† Cu mila lui Dumnezeu, Noi Grigorie Alexandru Ghica voievoda, domnul Țării Moldovii. Facem știre cu acestu hrisov al domni<i>i mele tuturor cui să cade a ști că ne-am înștiințatu domniia mea de rândul sfintii mănăstiri ce să numește Lavra cea Mare, unde este hramul Sfântului Athanasie de la Athon, că lăcuiescu acolo câțiva părinți călugări și să păzește rânduiala ei cu bună cuviință. Și văzind domniia mea și hrisoave de milă ce au <a>vut și de la alți luminați domni de puțină milă să ia de la țara aceasta câte cincizăci de lei pre an sfânta mănăstire și doi lei și giumătate cheltuiala trimisului.

Asemenea am întărit și de la domniia mea rânduind ca să ia acești bani 52 pol lei pe tot anul nelipsit de la cămara gospod¹, pentru ca să-și aducă aminte părinții călugări să roage pre² Dumnezeu pentru țara aceasta ca să-i dăruiască cele bune, ferindu-o di cele rele. Și pohtim și pre alți luminați domni ce Dumnezeu va rândui pe urma noastră ca să-i întărească pentru pomana țărâi și a lor vecinică pomenire.

Și s-au scris hrisovu acesta în Eși într-unția domnie a noastră, în anul al doilea.

1765 mai 11.

† Іѡ Григоріе Гика воєвода <m.p.>

Ласкар Росет трети логофѣт прѡчитетенѡмѡ <m.p.>

BAR, Doc. ist., CXXV/214.

Orig. rom., hârtie (35,5 x 50), sigiliu inelar octogonal, în chinovar, ce are în câmp stema Moldovei, încadrată stânga-dreapta, jos-sus, de inițialele numelui domnului, fiind vizibil și anul 1764.

¹ *cămara gospod*, ad ulterior.

² прѣ.

II.

1776 septembrie 26, București

Милостію Божію, Іѡ Алѣксандрѡ Іѡанѡ Уψсилантѡ воєводѣ и господарѣ. Sfintei și dumnezeieștii mănăstire ce să chiamă Caracalu, ce easte în mănăstire în perivol a Preasfintei Maicii lui Dumnezeu, ce easte în Muntele Athonului, unde easte hramul Sfinților Apostoli Petru și Pavel, și părinților călugări câți să vor afla lăcuitori acolo într-acestu sfânt lăcaș, ca să fie sfintei mănăstiri milă dă la domniia mea să aibă a luarea în toți anii dă la domniia mea câte taleri cincizeci. Pentru că această sfântă mănăstire, având hrisoave dă la alți răposați domni mai dănaite vreme dă la Vlad vodă, dă la Alexandru vodă și dă la Radul vodă, făcute pre mila aceasta și ne mai putând părinții călugări dă la această sfântă mănăstire n-au venit să-și ia mila duple la domni ce au fost stăpânitori Țării Rumânești. Iar când au fost în zilele domni<i>i sale Nicolae Alexandru voievod, viind părinții călugări dă la această sfântă mănăstire cu rugăciune la domniia sa, arătând și hrisoavele domnilor ce s-au zis mai sus și spuind și dă patimile și neputințele lor cum trăiasc pre acolo, domniia sa milostivindu-se le-au dat și le-au întărit mila aceasta cu hrisovul domni<i>i sale ce-l văzum domniia mea cu leat 1720 iulie 20.

Deci, și domniia mea, după dragostea și evlavia ce avem din tot cugetul nostru asupra sfințelor și dumnezeieștilor lăcașuri, încă ne-am milostivit dă am înnoit mila aceasta, ca să aibă a o lua sfânta această mănăstire dă la domniia mea în toți anii nestrămutat, spre a fi sfintei mănăstiri de ajutor și dă întărire și părinților călugări dă hrană și dă îmbrăcăminte, iar domni<i>i mele și părinților domni<i>i mele vecinică pomenire. Rugăm dar și pre alți întru Hristos iubiți frați domni ce în urma noastră să vor alege dă la Domnul Dumnezeu a fi domnu și oblăduitor aceștii pravoslavnice Țări Rumânești, încă să înnoiască și să întărească mila aceasta, ca și ale domniilor sale mili să fie dă alți domni priimate.

Și am întărit hrisovul acesta cu însuși credința domni<i>i mele Io Alexandru Ioan Ipsilant voievod și cu credința preaiubiților domni<i>i mele fii Constantin voievod, Dumitrașco voievod și cu toți cinstiții și credincioșii boierii cei mari ai divanului domni<i>i mele: pan Toma Crețulescu vel ban, pan Nicolae Știrbeiu vel vornic dă Țara dă Sus, pan Badea Știrbeiu vel vornic dă Țara dă Jos, pan Ioan Iuliano vel logofăt dă Țara dă Sus, pan Dumitrașco Racoviță vel logofăt dă Țara dă Jos, pan Ștefan Mișoglu vel spătar, pan Nicolae Brâncoveanu vel vistier, pan Scarlat Caragea vel postelnic, pan Manolache Brâncoveanu vel clucer, pan Scarlat Manu vel comis, pan Nicolae Filipescu vel păharnic, pan Costantin Ghica vel stolnic, pan Ștefan Cioranu vel sluger, pan Costantin Baratov vel pitar. Și ispravnic, pan Ioan Iuliano vel logofăt i pan Gheorgache Mavrocordat vtori logofăt.

Și s-au scris hrisovul acesta, întru al treilea an al domni<i>i domni<i>i mele, aici în orașul scaunului domni<i>i mele București, la leat dă la Mântuirea Lumii 1776 septemvrie 26, dă Dumitrache logofăt za taină.

Їѡ Алексѡдрѡ Уѡсилѡнтѡ воєводѡ, милостію Божію господарѡ.

Їѡ Алексѡдрѡ Уѡсилѡнтѡ воєводѡ <m.p.>

Георге Маврокордат втори логѡфет прочитѡх <m.p.>

ANIC, M-rea Cotroceni, LXXXVII/1.

Orig. rom., hârtie (40,5 x 66), sigiliu oval în chinovar, șters, ce are în câmp stema Țării Românești; semnătură m.p. a domnului în cartuș; în colțul din stânga, jos, se precizează „trecut <în> condică”.

III.

1781 octombrie 1, București

Їѡ Алексѡдрѡ Їѡанн Уѡсилѡнтѡ воєводѡ, Божію милостію господарѡ Земле Вѡлахіѡ. Minunat easte Dumnezeu întru sfinții săi, carele prin mijlocirea lor ca prin niște organe și vase curate și alese ale Sfântului Duh pricinuește neconținut mare ajutor și folos norodului său, neamului creștinescu prin toate locurile și în tot chipul pre aleșii săi slăvind cu îndestulare de minuni, dându-le darul tămăduirilor fieștecăruia dupe măsura darului lui Hristos, dupe apostolescul cuvântu. Din carii și Sfântul marele arhiereu Mihail episcopul Sinadului, în vremile de apoi s-au arătat ales lăcaș a Preasfântului Duh, ca și întru el să fie minunatu și proslăvit Dumnezeu prin darul ce i s-au datu a arăta mare ajutor și folos norodului, mai ales celor ce năzuiescu la el cu cucernicie și cu rugăciune călduroasă, a căruia sfânt cap să află cu cinste la sfânta și dumnezeiasca mănăstire în Muntele Athonului, ce să numește Lavra, unde să cinstește și să prăznuiește hramul Sfântul<ui> și precuviosul<ui> părintele nostru Athanasie Athonschi. Care sfânt și dumnezeiescu odor atât în trecutele vremi aducându-se aici de frații domni ce au fost, cât și acum în zilele domni<i>i mele întâmplându-se de au căzutu pe pământul țării aceștiiia mulțime de lăcuste stricătoare de roduri, s-au scris

părinților de la mai sus-numita sfântă mănăstire și au fost gata de au venitu cu cinstitul sfânt cap de au făcutu rugăciuni și litanii, atâtu aici în orașul domni<i>i meile Bucureștii, cât și afară prin județe, pentru prăpădeniia lor și cu ajutorul sfinți<i>i sale poate să mântuiască țara de o urgie ca aceasta ce pătimește de cinci, șase ani, precum și alte dăți când s-au mai întâmplat lăcuste aici în țară, iarăși prin mijlocirea și ajutorul sfinți<i>i sale au câștigat folos de izbăvire.

Pentru care, fiindcă numita mănăstire au avut milă de la alți frați domni mai nainte de lua pe an câte taleri una sută de la vistierie, precum văzum domniia mea și hrisoavele domniilor sale, ne-am milostivitu și domniia mea de am înnoit și am întăritu mila aceasta ca să aibă părinții de la această mănăstire a o lua pe totu anul de la vistierie nesmintit. Și osebit pentru râvna și evlavii ce avem către sfintele lui Dumnezeu lăcașuri și către acestu sfânt arhiereu mai vartos, înștiințându-ne pentru multul folos și ajutor ce au cunoscut țara mai nainte de la acest sfânt, am mai adaos milă de la domniia mea încă taleri trei sute, să-i ia și pe aceștia iarăși de la vistierie, ca să fie sfintii mănăstiri de ajutor și întărire la trebuințele ce are și părinților ce să află lăcuiitori de hrană, iar domni<i>i meile și părinților domni<i>i meile vecinică pomenire. Numai și părinții aceștii mănăstiri să aibă deosebită datorie a ruga pre Dumnezeu în toată vremea pentru bunăstarea și liniștea țării aceștii și oricând s-ar întâmpla certare dumnezeiască a veni lăcuste stricătoare de roduri, înștiințându-se părinții numai decât să trimită aceste sfinte moaște cu cuvioși părinți, ca prin rugăciunile sfântului să câștige norodul izbăvire.

Așijderea și în urma domni<i>i meile, pre carele va alege Domnul Dumnezeu a fi stăpânitor țării aceștii, îl rugăm să binevoiască pentru ajutorul sfântului a înnoi și a întări mila aceasta și cu hrisoavele domniilor sale, ca și ale domniilor sale mili și faceri de bine să fie în urmă de alții ținute în seamă, întărindu domniia mea hrisovul acesta cu însuși credința domni<i>i meile Io Alexandru Ioan Ipsilant voievod și cu credința preaiubiților beizadele fiii domni<i>i meile, Costandin voievod, Dumitrașco voievod, și cu totu sfatul cinstiților și credincioși boierilor celor mari ai divanului domni<i>i meile: pan Nicolae Dudescu vel ban, pan Pană Filipescu vel dvornic de Țara de Sus, pan Ștefan Pârșcoveanu vel dvornic de Țara de Jos, pan Manolache Brâncoveanu vel logofăt de Țara de Sus, pan Grigorie Băleanu vel logofăt de Țara de Jos, pan Gheorgache Mavrocordatu vel spathar, pan Scarlat Greceanu vel vistier, pan Theodorachie Negri vel postelnic, pan Istrati Crețulescu vel clucer, pan Radul Golescu vel paharnic, pan Dimitrachie Fălcoianu vel stolnic, pan Iancu Caragea vel comis, pan Costandin Suțul¹ vel sluger, pan Costandin Nenciulescu vel pitar. Și ispravnic, pan Manolache Brâncoveanu vel logofăt de Țara de Sus.

Și s-au scris hrisovul acesta întru al optulea an dintru întâia domnie [a dom]²niei mele, aici în orașul scaunului domni<i>i meile Bucureștii, la anul de la Zidirea Lumii [...]³, iar de la Nașterea Domnului Dumnezeu și Mântuitorului nostru Iisus Hristos 1781, în luna lui octomvrie 1, de Costandin logofătu za taină.

ШВ АЛЕЃАНДРЪ ЇВАН УПСИЛАНТ ВОЕВОДЪ, БОЖІЮ МИЛОСТІЮ ГОСПОДАРЪ
ЗЕМЛЕ ВЛАХІНСКОЕ.

ШВ АЛЕЃАНДРЪ УПСИЛАНТ ВВЕВВДЪ <m.p.>

МАНОЛАКЕ БРЪНКОВЪНЪ ВЕЛ ЛОГОФЕТ ПРВЧИТЕТЕНВМЪ <m.p.>

ANIC, M-reă Cotroceni, LXIV/7.

Orig. rom., hârtie (50 x 68), sigiliu inelar în chinovar, șters; semnătura m.p. a domnului în cartuș; în colțul din stânga, jos, se precizează: „trecut în condică”.

¹ ГѢЧИДЪ, în orig.

² Loc rupt în orig.

³ Loc gol în orig.

IV.

1782 – 7290, București

Їw Николае Квнстандин Караѣѣ воеводѣ, Божію милостію господарѣ. [S]¹fintii și dumnezeieștii mănăstiri ce să chiamă Caracalul, ce este în mănăstire în perivol a Preasfintei Maicii lui Dumnezeu, ce este în Muntele Athonului, unde easte hramul Sfinților Apostoli Petru și Pavel, și părinților călugări câți să vor afla lăcuitori acolo într-acestu sfânt lăcaș, ca să fie sfintei mănăstiri milă de la domniia mea să aibă a lua în toți anii de la domniia mea câte taleri cincizeci. Pentru că această sfântă mănăstire având hrisoave de la alți răposați domni mai din nainte vreme, de la Vlad vodă, de la Alexandru vodă și de la Radu vodă, făcute pre mila aceasta și ne mai putând părinții călugări de la această sfântă mănăstire n-au venit să-și ia mila dupre la domni<i> ce au fostu stăpânitori Țării Rumânești. [Iar]¹ când au fost în zilele domni<i> sale Nicolae Alexandru voievod, viind părinții călugări de la această sfântă mănăstire cu rugăciune la domniia sa, arătând și hrisoavele domnești ce s-au zisu mai susu și spuind și de patimile și neputințele lor, cum trăiescu pre acolo, domniia sa milostivindu-să le-au dat și le-au întărit mila aceasta cu hrisovul domni<i> sale. Așijderea și domniia sa Alexandru Ipsilant vodă au întărit și au orânduit această milă ce scrie mai sus prin hrisovul domni<i> sale ce-l văzum domniia mea cu leatul² 1776 septemvrie 26.

Deci, și domniia mea, după dragostea și evlavia ce avem din tot cugetul nostru asupra sfintelor și dumnezeieștilor lăcașuri, încă ne-am milostivit de am înnoitu mila aceasta, ca să aibă a o lua sfânta această mănăstire de la domniia mea în toți anii nestrămutat, spre a fi sfintii mănăstiri de ajutor și de întărire și părinților călugări de hrană și de îmbrăcăminte, iar domni<i> mele și părinților domni<i> mele vecinică pomenire. Rugăm dar și pre alți întru Hristos iubiți frați domni ce în urma noastră să vor alege de la Domnul Dumnezeu a fi domnu și oblăduitor aceștii pravoslavnice Țări Rumânești, încă să înnoiască și să întărească mila aceasta, ca și ale domniilor sale mili să fie de alți domni priimate.

Și am întărit hrisovul acesta cu însuși credința domni<i> mele Io Nicolae Costandin Caragea voievod și cu credința preaiubiților domni<i> mele fii, Gheorghe voievod, Ioan voievod, Costandin voievod și cu toți cinstiții și credincioșii boierii cei mari ai divanului domni<i> mele: pan Pană Filipescul vel ban, pan Dumitrașcu Racoviță vel dvornic, pan Ianache Moruzu vel dvornic, pan Manolache Brâncoveanu vel logofăt, pan Grigorie Băleanul vel logofăt, pan Ianache Văcărescul vel spătar, pan Scarlat Greceanul vel vistier, pan Nicolae Mavrocordat vel postelnic, pan Costache Ghica vel clucer, pan Zamfir vel paharnic, pan Costandin Comăneanul vel stolnic, pan Mateiu Rusetu³ vel comis, pan Drăghiceanu Greceanu vel sluger, pan Grigorie Alexeanul⁴ vel pitar, [...]¹.

Și s-au scris hrisovul acesta la întâiul an dintru întâia domnie a domni<i> mele, aici în orașu scaunului domni<i> mele Bucureștii, la anii de la Zidirea Lumii 7290, iar de la Nașterea Domnului Dumnezeu și Mântuitorului nostru Iisus Hristos 1782 [...]¹, de Antonie Berheceanul logofătul za divan.

Їw Николае Квнстандин Караѣѣ воеводѣ, Божію милостію господарѣ
Земли Влахійское.

Їw Николае Караѣѣ воевода <m.p.>

Гевр҃гіе Рошка втори логофет прочититонwm8 <m.p.>

Orig. rom., hârtie (36 x 49,5), sigiliu octogonal în chinovar, ce are în câmp stema Țării Românești; semnătura m.p. a domnului în cartuș.

¹ Loc gol în orig.

² ЛѢТѢЛѢ.

³ Inițial РѢРѢТѢ, apoi corectat.

⁴ ЛЕКСѢАНѢЛѢ.

V.

1784 – 7292 ianuarie 16, București

Ію Мнѣхана Костандина ГѢЦѢЛѢ воєводѣ, Божію милостію господарѣ Влахійское. Sfintei și dumnezeieștii mănăstiri ce să cheamă Caracalul, ce este în mănăstire în perivol al Preasfintei Maicii lui Dumnezeu, ce este în Muntele Athonului, unde este hramul Sfinților Apostoli Petru și Pavel, și părinților călugărași câți să vor afla lăcuitori acolo într-acestu sfânt lăcaș, ca să fie sfintei mănăstiri milă de la domniia mea să aibă a lua în toți anii de la domniia mea câte taleri cincizeci. Pentru că această sfântă mănăstire, având hrisoave de la alți răposați domni mai dinainte vreme, de la Vlad vodă, de la Alexandru vodă și de la Radul vodă, făcute pre mila aceasta și ne mai putând părinții călugări de la această sfântă mănăstire n-au venit să-și ia mila duple la domni ce au fost stăpânitori Țării Rumânești. [Iar]¹ când au fost în zilele domni<i> sale Nicolae Alexandru voievod, viind părinții călugări de la această sfântă mănăstire cu rugăciune la domniia sa, arătând și hrisoavele domnești ce s-au zis mai sus și spuind și de patimile și neputințele lor, cum trăiescu pre acolo, domniia sa milostivindu-să le-au dat și le-au întărit mila aceasta cu hrisovul domni<i> sale. Așijderea și de la domniia sa Alexandru Ipsilant voievod au întărit această milă ce scrie mai sus, precum și domniia sa Nicolae Caragea voievod prin hrisoavele domni<i> sale ce le văzum domniia mea, unul [cu leat]² 1776 septemvrie în 26 și altul cu leat 1782.

Deci, și domniia mea, dupe dragostea și evlavia ce avem din tot cugetul nostru asupra sfintelor și [dumnezeieștilor]² lăcașuri, încă ne-am milostivit de am înnoit mila aceasta, ca să aibă a lua sfânta aceasta mănăstire de la domniia mea în toți anii nestrămutat, spre a fi sfintei mănăstiri de ajutor și dă întărire și părinților călugări de hrană și de îmbrăcăminte, iar domni<i> mele și părinților domni<i> mele vecinică pomenire. Rugăm dar și pre alți întru Hristos iubiți frați domni ce în urma noastră să vor alege de la Domnul Dumnezeu a fi domnu și oblăduitor aceștii pravoslavnice Țări Rumânești, încă să înnoiască și să întărească mila aceasta, ca și ale domniilor sale mili să fie de alți domni primite.

Și am întărit hrisovul acesta cu însuși credința domni<i> mele Io Mihail Costandin Suțul voievod și cu credința preaiubiților domni<i> mele fii Ioan³ voievod, Grigorie voievod, Alexandru voievod și cu toți cinstiții și credincioșii boierii cei mari ai divanului domni<i> mele: pan Dumitrache Ghica vel ban, pan Nicolae Brâncoveanu vel vistier, pan Ștefan Pârșcoveanu vel dvornic de Țara de Sus, pan Ianache Moruzu vel dvornic de Țara de Jos, pan Manolache Brâncoveanu vel logofăt de Țara de Sus, pan Grigorie Băleanu vel logofăt de Țara de Jos, pan Grigorașco Balasache vel spătar, pan Alexandru vel postelnic, pan Costandin Filipescu vel clucer, pan Dumitrașcu Racoviță vel paharnic, pan Scarlat Drugănescu vel stolnic, pan Grigorașco Suțul vel comisu, pan Iordache Cantacozino vel sluger, pan Panait vel pitar. Și ispravnic, pan Grigorie Băleanu vel logofăt.

Și s-au scris hrisovul acesta la întâiul an dintru întâia domniia a domni<i>i mele, aici în orașu scaunului domni<i>i mele Bucureștii, la anii de la Zidirea Lumii 7292, iar de la Nașterea Domnului Dumnezeu și Mântuitorului nostru Iisus Hristos 1784, în luna lui ghenarie 16, de Antonie Berheceanul logofăt za divan.

Їѡ Миѡаил Костандин Сѡцѡ воеводѡ, Божію милостію господарѡ
Влахійское.

Їѡ Миѡаил Сѡцѡ ввевѡда <m.p.>

Григоріе Бѡлѡнѡ вел логофѡт прѡчитѡх <m.p.>

ANIC, M-rea Cotroceni, LXXXVII/3.

Orig. rom., hârtie (38,5 x 54), sigiliu hexagonal în chinovar, șters; semnătura m.p. a domnului în cartuș.

¹ Loc gol în orig.

² Loc pătat în orig.

³ Їѡанн.

VI.

1792 – 7301 noiembrie 30, București

Їѡ Миѡаил Костандин Сѡцѡ воеводѡ и господарѡ Землѡ Влахійское. Minunat este Dumnezeu întru sfinții săi, carele prin mijlocirea ca prin niște organe și vase curate și alese ale Sfântului Duh pricinuieste neconținut mare ajutor și folos norodului său, neamului creștinescu, prin toate locurile și în tot chipul pre aleșii săi, slăvind cu îndăstulare dă minuni, dându-le darul tămăduirilor fieștecăruia după măsura darului lui Hristos, după apostolescul cuvânt. Din carii și Sfântul marele arhiereu Mihail episcopul Sinadului, în vremile dă apoi s-au arătat ales lăcaș al Preasfântului Duh, ca și întru el să fie minunat și preaslăvit Dumnezeu prin darul ce i s-au dat a arăta mare ajutor și folos norodului, mai ales celor ce năzuiescu la elu cu cucernicie și cu rugăciune călduroasă, al căruia sfânt cap să află cu cinste la sfânta și dumnezeiasca mănăstire în Muntele Athonului, ce să numește Lavra, unde să cinstește și să prăznuiește hramul Sfântu<lui> și preacuviosului părintelu<i> nostru Athanasie Athonschi. Care sfânt și dumnezeiesc odor, atât în trecutele vremi aducându-să aici dă frații domni ce au fost mai nainte, cât și în vremea domni<i>i fratelui nostru domn Alexandru Ipsilant voievod, întâmplându-să dă au căzut pământului țării aceștia mulțime dă lăcuste stricătoare dă roduri, s-au scris părinților dă la mai sus-numita mănăstire și au fost gata dă au venit aici cu cinstitul sfânt cap dă au făcut rugăciuni și litanii, atât aici în orașu domni<i>i mele Bucureștii, cât și afară prin județe, pentru prăpădenia lor și cu ajutorul sfinți<i> sale poate să să mântuiască țara dă o urgie ca aceasta ce pătimea dă cinci, șase ani, precum și alte dăți când s-au mai întâmplat lăcuste aici în țară, iarăși prin mijlocirea și ajutorul sfinți<i> sale au câștigat folos dă izbăvire.

Pentru care, fiindcă numita mănăstire au avut milă dă la alți frați domni mai nainte dă lua pă an câte taleri patru sute dă la visti<e>rie, precum am văzut domniia mea și hrisoavele domniilor sale, ne-am milostivit și domniia mea încă din domniia domni<i>i mele dintăiu de nu numai i-am înnoit și i-am întărit mila aceasta, ca să aibă a o lua nezmintit, ci încă pentru râvna și evlavii ce avem către sfintele lui Dumnezeu lăcașuri și către acest sfânt arhiereu, mai vârtos înștiințându-ne pentru multul folosu și ajutor ce au

cunoscut țara mai nainte dă la acestu sfânt i-am mai adaos milă dă la domniia mea încă taleri una sută¹ peste patru sute ce au avut, ca să ia și pă aceștiia iarăși dă la visti<e>rie. Care această milă, învrednicindu-ne Domnul Dumnezeu și cu al doilea domnie acești pravoslavnice țări, iarăși am binevoit și acum dă am înnoit și am întărit această milă ca să aibă părinții de la această mănăstire a o lua pă tot anul dă la vistierie, să fie sfintii mănăstiri de ajutoru și dă întărire la trebuințele ce are și părinților ce să află acolo dă hrană și chivernisiere, iar domni<i>i mele și răposaiilor întru fericire părinților domni<i>i mele vecinică pomenire. Numai și părinți<i> acești mănăstiri să aibă deosebită datorie a ruga pre Dumnezeu în toată vremea pentru bunăstarea și liniștea țării aceștiia și oricând s-ar întâmpla certare dumnezeiască a veni lăcuste stricătoare dă roade, înștiințându-se părinții numai decât să trimiță aici aceste sfinte moaște cu cuvioși părinți, ca prin rugăciunile sfântului să câștige norodul izbăvire.

Așijderea și în urma domni<i>i mele, pre care va alege Domnul Dumnezeu a fi stăpânitor țării aceștiia, îl rugăm să binevoiască pentru ajutorul sfântului a înnoi și a întări mila aceasta și cu hrisoavele domniilor sale, ca și ale domniilor sale mili și faceri de bine să fie în urmă dă alții ținute în seamă, întărind domniia mea hrisovul acesta cu însuși credința domni<i>i mele Io Mihail Costandin Suțul voievod și cu credința preaiubiților beizadele fiii domni<i>i mele Ioan² voievod, Grigorie voievod, Alexandru voievod, și cu tot sfatul dumnealor cinstiților și credincioși veliților boieri ai divanului domni<i>i mele: pan Nicolae Brâncoveanul vel ban, pan Ianache Văcărescul vel vistier, pan Dumitrașco Racoviță vel vornic dă Țara dă Sus, pan Manolache Brâncoveanul vel logofăt dă Țara dă Sus, pan Ianache Muruzi vel vornic dă Țara dă Josu, pan Manolache Crețulescul vel logofăt dă Țara dă Jos, pan Alexandru Manul vel spătar, pan Grigorașco Suțul vel postelnic, pan Alexandru Suțul vel comisu, pan Costandin Baratov vel clucer, pan Ioniță vel paharnic, pan Grigorie Asan vel stolnic, pan Mateiu Lăcusteanul vel sluger, pan Antonie vel pitar. Și ispravnci, pan Manolache Brâncoveanul vel logofăt dă Țara dă Sus.

Și s-au scris hrisovul acesta la al doilea anu dintru a dooa domnie a domni<i>i mele, aici în orașul scaunului domni<i>i mele București, la anii dă la Zidirea Lumii leat 7301, iar dă la Mântuitorul ei Domnul nostru Iisus Hristos leat 1792, la luna lui noiembrie în treizeci, dă Ioniță Rafailă logofătul za taină.

Іѡ Миѡаилъ Костандинъ Сѡцѡ воєводѡ, Божію милостію господарѡ Земли
Влахійскомъ.

Іѡ Миѡаилъ Сѡцѡ воєводѡ <m.p.>

Прочитѡмъ велъ логофѡтъ <m.p.>

ANIC, M-reă Cotroceni, LXIV/8.

Orig. rom., hârtie (39 x 55), sigiliu inelar oval, în chinovar, ce are în câmp stema Țării Românești; semnătura m.p. a domnului în cartuş; în colțul din stânga, jos, precizarea „trecut în condica divanului, Răducanu condicar”.

¹ una sută, ad ulterior.

² Іѡанн.

VII.

1793 – 7302 septembrie 13, București

Іѡъ Алексѣандрѣ Костантинѣ Мѣрѣзи вѣсѣвѣдѣ <и> господарѣ Землѣ Влахѣинское.

Minunat easte Dumnezeu întru sfinții săi, carele prin mijlocirea lor ca prin niște organe și vase curate și alese ale Sfântului Duh pricinuiesc neconținut mare ajutor și folos norodului său, neamului cel creștinesc, prin toate locurile și în tot chipul pre aleșii săi, slăvind cu îndestulare de minuni, dându-le darul tămăduirilor fieștecăruia dupe măsura darului lui Hristos, dupe apostolicescul cuvânt. Din carii și Sfântul marele arhiereu Mihail episcopul Sinadului, în vremile de apoi s-au arătat ales lăcaș al Preasfântului Duh, ca și întru el să fie minunat și proslăvit Dumnezeu prin darul ce i s-au dat a arăta mare ajutor și folos norodului, mai ales celor ce năzuiescu la el cu cucernicie și cu rugăciune călduroasă, al căruia sfânt cap să află cu cinstă la sfânta și dumnezeiasca mănăstire în Muntele Athonului, ce să numește Lavra, unde să cinstă și să prăznuiește hramul Sfântului și precuciosului părintelui nostru Athanasie Athonschi. Care sfântu și dumnezeiesc odor, atât în trecutele vremi aducându-să aici dă frații domni ce au fost mai înainte, cât și în vremea domni<i>i fratelui nostru domnu Alexandru Ipsilant voievod, întâmplându-să de au căzut pământului acestuia al țării mulțime de lăcuste stricătoare de roduri, s-au scris părinților de la mai sus-numita mănăstire ș-au fost gata de au venit aici cu cinstitul sfânt cap de au făcut rugăciune și litanii, atât aici în orașu domni<i>i mele Bucureștii, cât și afară prin județe, pentru prăpădenia lor și cu ajutorul sfinți<i>i sale poate să să mântuiască țara de o urgie ca aceasta ce pătimea dă cinci, șase ani, precum și alte dăți când s-au mai întâmplat lăcuste aici în țară, iarăși prin mijlocirea și ajutorul sfinți<i>i sale au câștigat folos de izbăvire. Pentru care, fiindcă numita mănăstire au avut milă de la alți frați domni mai înainte de lua pe an taleri patru sute de la vistierie, iar domniia sa fratele Mihailu vodă Suțul mai adăogându încă taleri una sută au orânduie ca să ia pă fieșcare an câte taleri cinci sute, precum din hrisovul domni<i>i sale ce-l văzum cu leat 1792 noiembrie 30, ne-am adeverit.

Deci, pentru răvna și evlăvia ce avem domniia mea către sfințele lui Dumnezeu lăcașuri și către acest sfânt arhiereu, mai vartos înștiințându-ne pentru multul folos și ajutorul ce au cunoscut țara mai înainte de la acest sfânt ne-am milostivit și domniia mea de am înnoit și am întărit milă aceasta printr-acest cinstit și bine închipuit hrisov al domni<i>i mele, ca să aibă a lua pă fieștecare an acei câte taleri cinci sute de la vistierie, să fie sfinței mănăstiri de ajutor și întărire la trebuințele ce are și părinților ce să află acolo de hrană și chivernisire, iar domni<i>i mele și răposăților întru fericire părinților domni<i>i mele vecinică pomenire. Numai și părinții aceștii mănăstiri să aibă deosebită datorie a ruga pre Dumnezeu în toată vremea pentru bunăstarea și liniștea țării aceștii și oricând s-ar întâmpla certare dumnezeiască a veni lăcuste stricătoare de roade, înștiințându-să părinții numai decât să trimiță aici aceste sfinte moaște cu cucioșii părinți, ca prin rugăciunile sfântului să câștige norodul izbăvire. Așăjderea și în urma domni<i>i mele, pre carele va alege Domnul Dumnezeu a fi stăpânitor țării aceștii, îl rugăm să binevoiască pentru ajutorul sfântului a înnoi și a întări mila aceasta și cu hrisoavele domniilor sale, ca și ale domniilor sale mili și faceri de bine să fie în urmă de alții ținute în seamă.

Și am întărit hrisovul acesta cu însuși credința domni<i>i mele Ioan Alexandru Costandin Muruzi voievodu și cu credința preaiubiților domni<i>i mele fii Costandin voievod, Dumitrașco voievod, Nicolae voievod, marturii fiindu și dumnealor cinstiții și credincioșii boierii veliți ai divanului domni<i>i mele: pan Nicolae Brâncoveanu vel vistier, pan Dumitrașco Racoviță vel ban, pan Ianache Văcărescu vel spătar, pan Ianache Moruzi vel dvornic de Țara de Sus, pan Manolache Brâncoveanu vel dvornic de Țara de

Jos, pan Manolache Crețulescul vel dvornic, pan Nicolae Filipescu vel dvornic, pan Costache Ghica vel logofăt de Țara de Sus, pan Scarlat Ghica vel logofăt de Țara de Jos, pan Nicolae Hangerlău vel hatman, pan Dumitrache Manul vel postelnic, pan Isac¹ Ralet vel clucer, pan Dumitrache Schina vel comis, pan Nicolae Racoviță vel paharnic, pan Iordache Palada vel stolnic, pan Iordache vel sluger, pan Dumitrache Costandache vel pitar. Și ispravnic, pan Costache Ghica vel logofăt de Țara de Sus.

Și s-au scris hrisovul acesta la anul dintâiu dintru întâia domnie a domni<i>i</i> mele, aici în orașu scaunului domni<i>i</i> mele Bucureștii, la anii de la Facerea Lumii 7302, iar de la Domnul Dumnezeu și Mântuitorul nostru Iisus Hristos 1793, septemvrie 13, de Răducan Poenaru biv treti logofăt.

Їѡ Алексѣандрѣ Квстантин Морѣзи воевода, Божію милостію господарь
Влахійское.

Їѡ Алексѣандрѣ Морѣзи воевода <m.p.>

Квстандин Гика вел лофoфет првчнтех <m.p.>

<ad. ulterior, la începutul documentului>: Їѡ Алексѣандрѣ Квстантин Морѣзи воевода, Божію милостію и господарь Земли Влахійское.

Întărim hrisovul acesta și acum întru a doa domnie ca să i să păzească mila întocmai, dupe cum să coprinde mai jos.

1799 septemvrie 19.

Вел лофoфет <m.p.>

ANIC, M-rea Cotroceni, LXXXVIII/1.

Orig. rom., hârtie (39.5 x 55), sigiliu în chinovar; semnătura m.p. a domnului în cartuș; textul de reconfirmare a daniei din 1799 este urmat de sigiliul domnesc octogonal, în chinovar, ce are în câmp stema unită a Țării Românești și a Moldovei, încadrată stânga-dreapta, jos-sus, de inițialele domnului, fiind vizibil de asemenea și anul 1793.

¹ Исак.

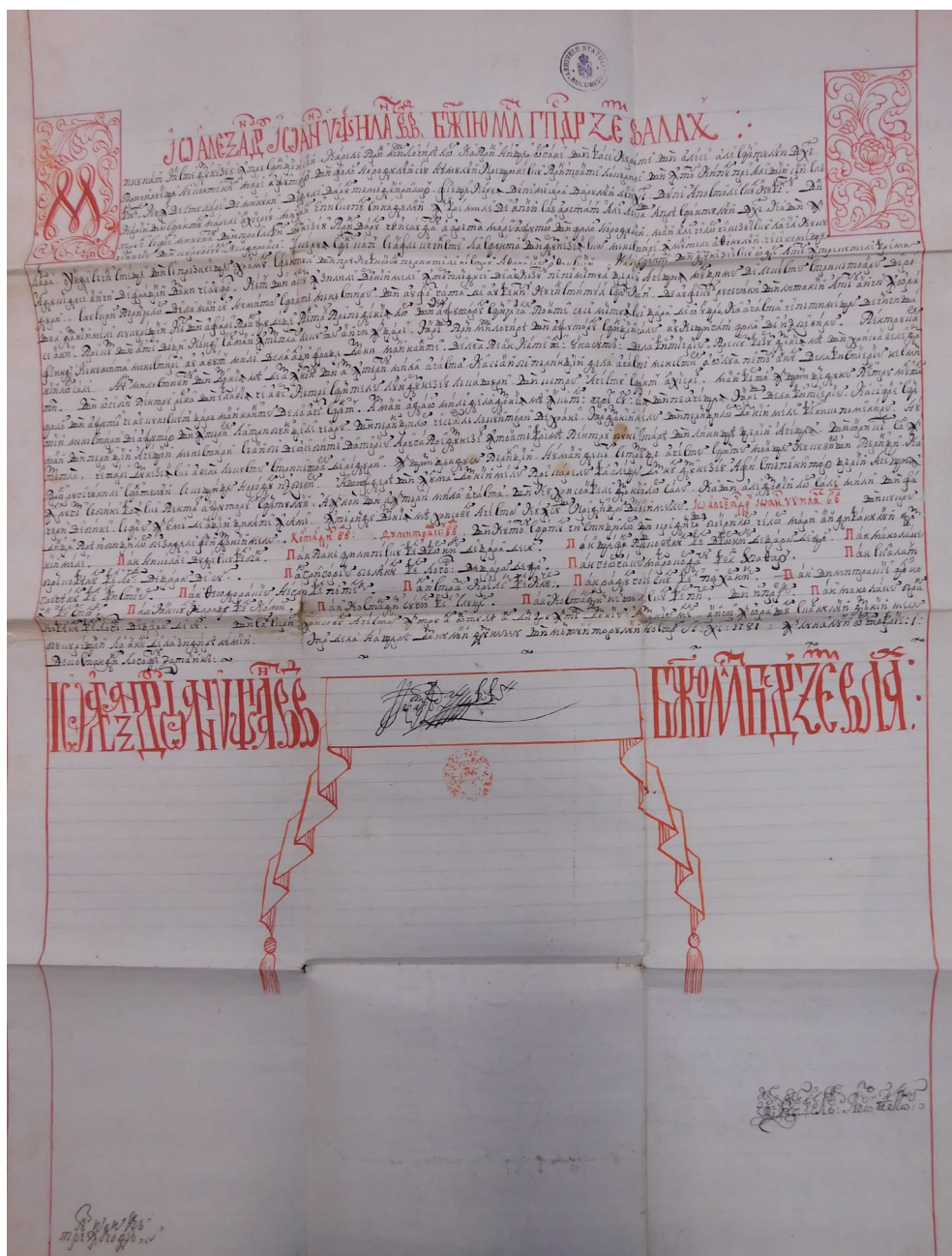

Fig. 2. Anexa III (ANIC, M-reia Cotroceni, LXIV/7)

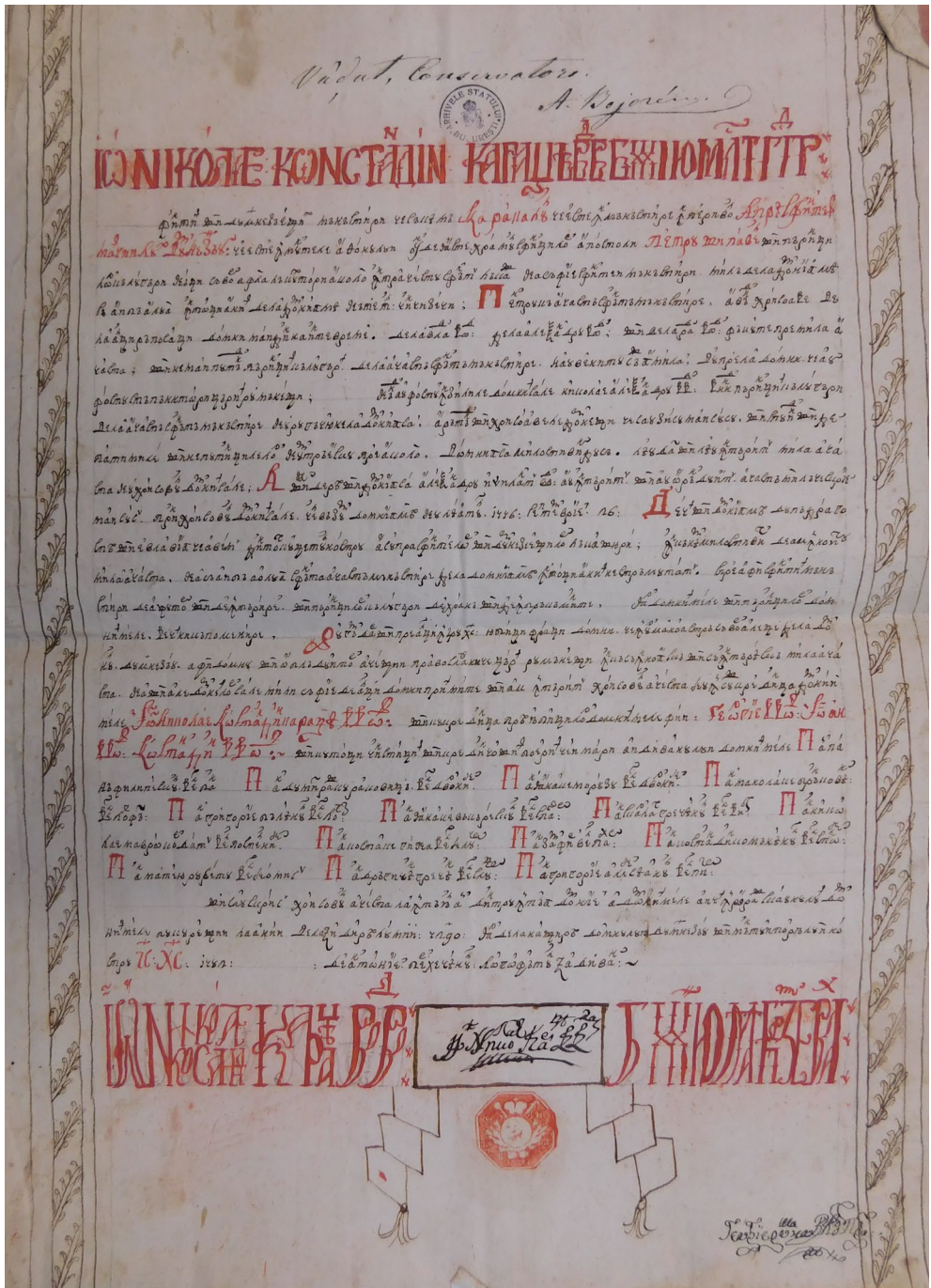

Fig. 3. Anexa IV (ANIC, M-reia Cotroceni, LXXXVII/2)

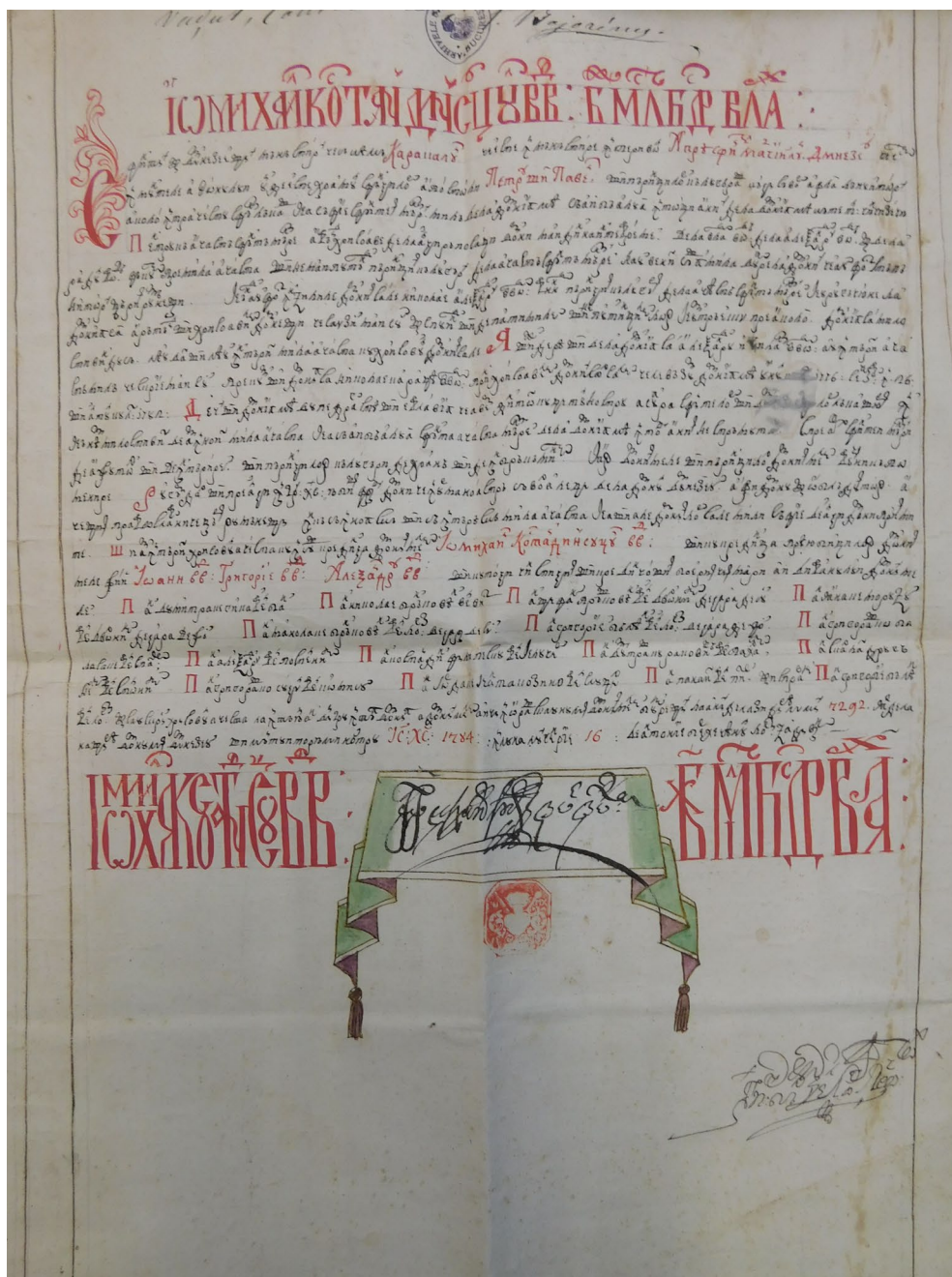

Fig. 4. Anexa V (ANIC, M-reia Cotroceni, LXXXVII/3)

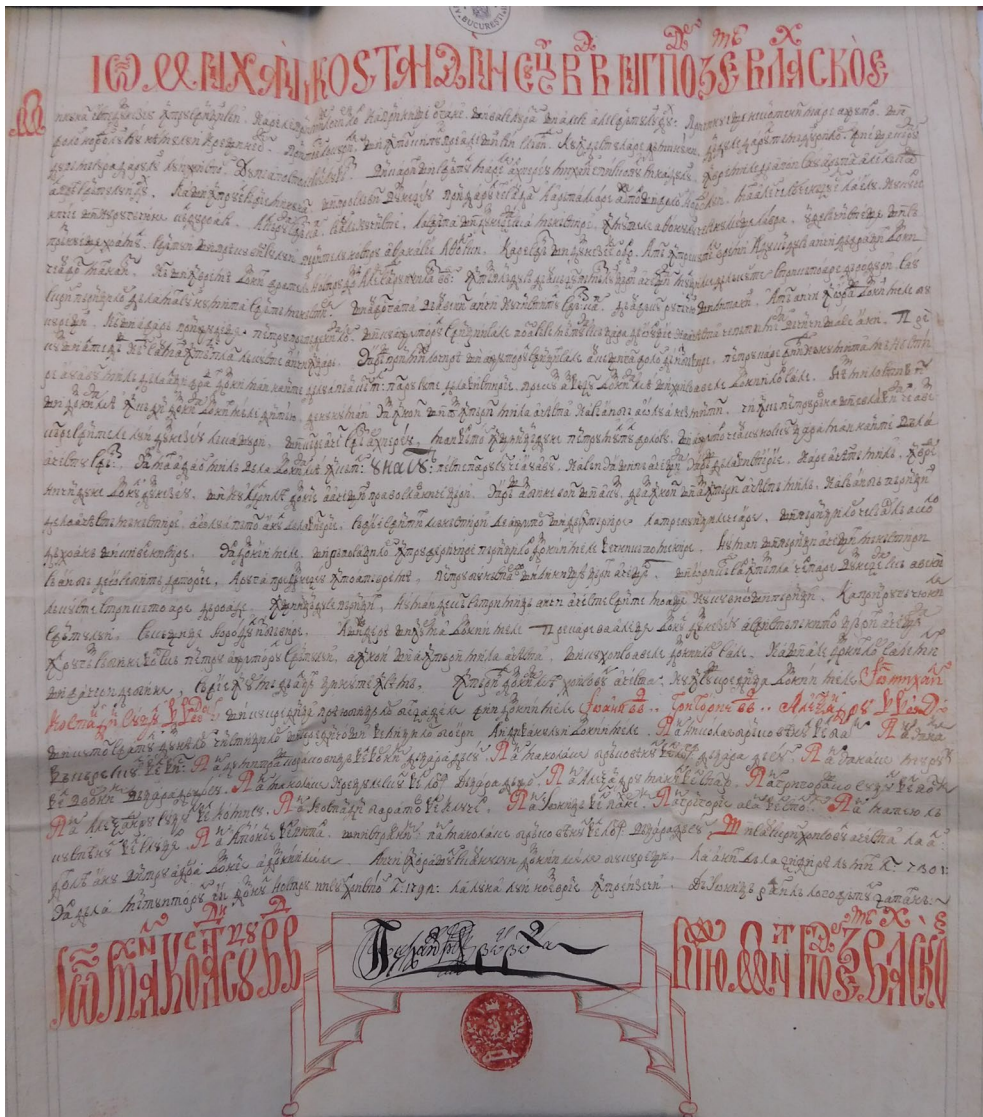

Fig. 5. Anexa VI (ANIC, M-reș Cotroceni, LXIV/8)

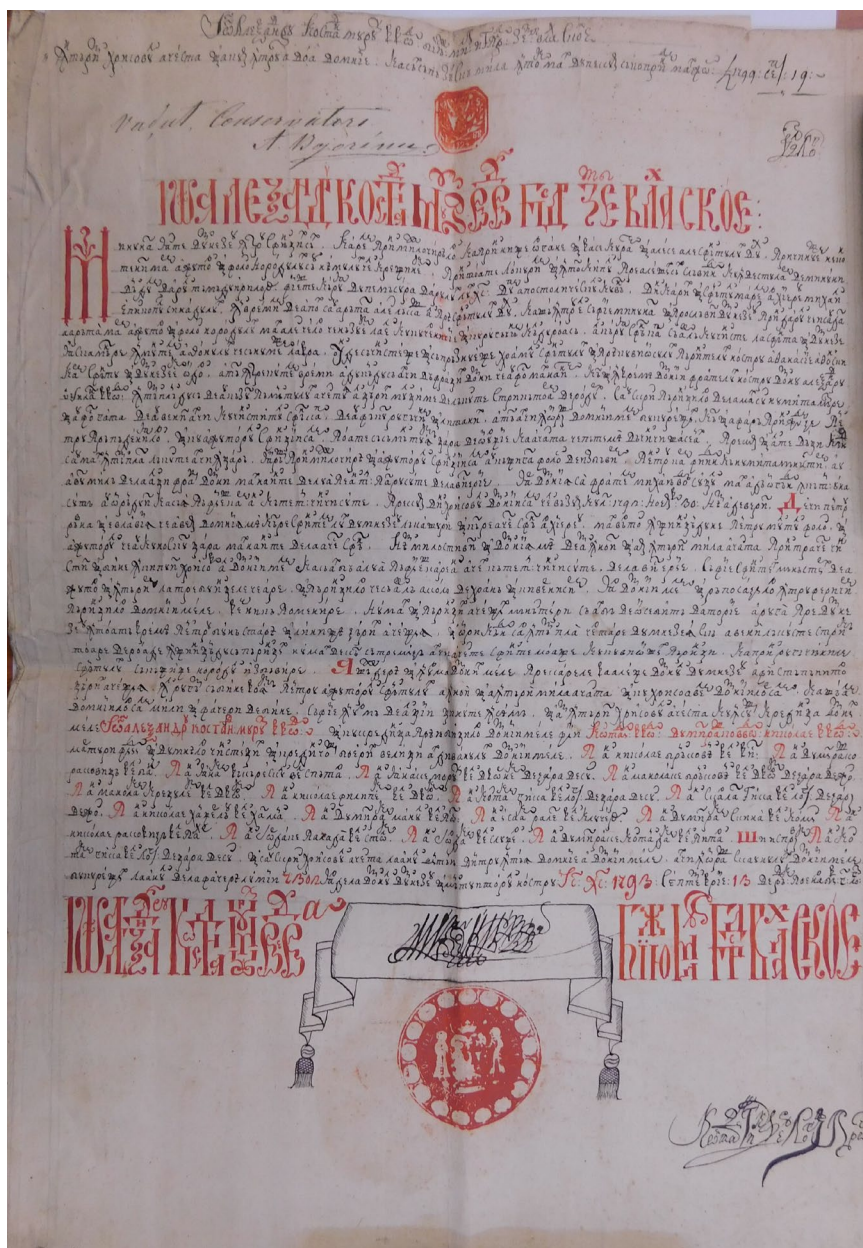

Fig. 6. Anexa VII (ANIC, M-reă Cotroceni, LXXXVIII/1)

**Aides roumaines en faveur des monastères
Karacalu et Lavra du Mont Athos.
Nouveaux témoignages documentaires (XVIIIe siècle).**

Résumé

Les recherches des dernières décennies ont mis en évidence encore une fois le rôle que l'aide accordé par les princes des pays roumains a joué dans la survivance au fil de temps des établissements religieux trouvés dans l'espèce de l'Orthodoxie, tout en contribuant à une meilleure compréhension du phénomène de la transmission de l'héritage byzantin après la disparition de l'Empire, au milieu du XVe siècle, sous les coups d'armé ottoman. Dans cette perspective, la présente étude offre des nouvelles informations sur les contacts des principautés roumaines, au XVIIIe siècle, avec deux établissements du Mont Athos: les monastères Karakalu et Lavra (Saint Athanase). Pas moins de sept nouvelles chartes princières identifiées par l'auteur dans les fonds d'archives roumains, sont en mesure de souligner une fois de plus l'intensité de ces liens au XVIIIe siècle, une période qui n'est pas encore suffisamment étudiée. Dans l'annexe de l'étude, l'auteur publie le contenu intégral de ces documents, dont trois se réfèrent au monastère de Karacalu (11 mai 1765; 26 septembre 1776; 1782) et les quatre autres (ou cinq!) au monastère Lavra (1 octobre 1781; 16 janvier 1784; 30 novembre 1792; 13 septembre 1793, reconfirmé en 19 septembre 1799).

Mots-clés: donations; monastère Karakalu; monastère Lavra (Saint Athanase); chartes princières; Valachie; Moldavie.

ABREVIERI

<i>AARMSI</i>	= Analele Academiei Române, Memoriile Secțiunii Istorice
<i>AARMSL</i>	= Analele Academiei Române, Memoriile Secțiunii Literare
<i>AARPAD</i>	= „Analele Academiei Române”, seria II, București, 1879-1916
<i>AA.SS.</i>	= <i>Acta Sanctorum</i> , ed. Bollandisti, III ^a ediție, Parigi 1863-1870
<i>AB</i>	= Arhivele Basarabiei
<i>ACNSAS</i>	= Arhivele Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității
<i>AE</i>	= L'Année Epigraphique, Paris
<i>AIR</i>	= Arhiva Istorică a României
<i>AIAC</i>	= Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie Cluj
<i>AIIC</i>	= Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie „A. D. Xenopol”, Iași
<i>AIIC</i>	= Anuarul Institutului de Istorie Cluj
<i>AIINC</i>	= Anuarul Institutului de Istorie Națională, Cluj
<i>AIIX</i>	= Anuarul Institutului de Istorie „A. D. Xenopol”, Iași
<i>ALIL</i>	= Anuarul de Lingvistică și Istorie Literară, Iași
<i>ALMA</i>	= <i>Archivum Latinitatis Medii Aevi</i> . Genève.
<i>AM</i>	= Arheologia Moldovei, Iași
<i>AMAE</i>	= Arhiva Ministerului Afacerilor Externe
<i>AmAnthr</i>	= American Anthropologist, New Series, Published by Wiley on behalf of the American Anthropological Association
<i>AMM</i>	= Acta Moldaviae Meridionalis, Vaslui
<i>AMMB</i>	= Arhiva Mitropoliei Moldovei și Bucovinei, Iași
<i>AMN</i>	= Acta Musei Napocensis
<i>AMR</i>	= Arhivele Militare Române
<i>AMS</i>	= Anuarul Muzeului din Suceava
<i>ANB</i>	= Arhivele Naționale, București
<i>ANC</i>	= Arhivele Naționale. Serviciul Județean Cluj
<i>ANDMB</i>	= Arhivele Naționale. Direcția Municipiului București
<i>ANG</i>	= Arhivele Naționale. Serviciul Județean Galați
<i>ANI</i>	= Arhivele Naționale, Iași
<i>ANIC</i>	= Arhivele Naționale Istorice Centrale
<i>ANR-Cluj</i>	= Arhivele Naționale, Cluj-Napoca
<i>ANR-Sibiu</i>	= Arhivele Naționale, Sibiu
<i>ANRM</i>	= Arhivele Naționale ale Republicii Moldova, Chișinău
<i>ANRW</i>	= Aufstieg und Niedergang der römischen Welt, Berlin-New York
<i>ANSMB</i>	= Arhivele Naționale. Serviciul Municipiului București
<i>ANV</i>	= Arhivele Naționale, Vaslui
<i>AO</i>	= Arhivele Olteniei
<i>AP</i>	= Analele Putnei
<i>APH</i>	= Acta Poloniae Historica, Varșovia
<i>AqLeg</i>	= <i>Aquila Legionis. Cuadernos de Estudios sobre el Ejército Romano</i> , Salamanca
<i>AR</i>	= Arhiva Românească
<i>ArchM</i>	= Archiva Moldaviae, Iași
<i>ArhGen</i>	= Arhiva Genealogică
„Arhiva”	= „Arhiva”. Organul Societății Științifice și Literare, Iași
<i>ArhMold</i>	= Arheologia Moldovei
<i>ASRR</i>	= Arhiva Societății Române de Radiodifuziune
<i>AȘUI</i>	= Analele Științifice ale Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași

ATS	= Ancient Textile Series, Oxbow Books, Oxford și Oakville
AUAIC	= Arhiva Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași
AUB	= Analele Universității „București”
BA	= <i>Biblioteca Ambrosiana</i> , Roma, Città Nuova Editrice
BAR	= Biblioteca Academiei Române
BArchB	= Bundesarchiv Berlin
BAR int. ser.	= British Archaeological Reports, International Series
BBRF	= Buletinul Bibliotecii Române din Freiburg
BCIR	= Buletinul Comisiei Istorice a României
BCMI	= Buletinul Comisiei Monumentelor Istorice
BCU-Iași	= Biblioteca Centrală Universitară, Iași
BE	= Bulletin Epigraphique
BF	= Byzantinische Forschungen, Amsterdam
BJ	= Bonner Jahrbücher, Bonn
BMI	= Buletinul Monumentelor Istorice
BMIM	= București. Materiale de istorie și muzeografie
BNB	= Biblioteca Națională București
BNJ	= Byzantinisch-Neugriechische Jahrbücher
BOR	= Biserica Ortodoxă Română
BS	= Balkan Studies
BSNR	= Buletinul Societății Numismatice Române
ByzSlav	= Byzantinoslavica
CA	= Cercetări arheologice
CAI	= Caiete de Antropologie Istorică
CartNova	= <i>La ciudad de Carthago Nova 3: La documentación epigráfica</i> , Murcia
CB	= Cahiers balkaniques
CC	= Codrul Cosminului, Suceava (ambele serii)
CCAR	= Cronica cercetărilor arheologice din România, CIMEC, București
CCh	= <i>Corpus Christianorum</i> , Turnhout
CChSG	= <i>Corpus Christianorum. Series Graeca</i>
CCSL	= <i>Corpus Christianorum Series Latina</i> , Turnhout, Brepols
CDM	= <i>Catalogul documentelor moldovenești din Arhivele Centrale de Stat</i> , București, vol. I-V; supl. I.
CDȚR	= <i>Catalogul documentelor Țării Românești din Arhivele Statului</i> , București, vol. II-VIII, 1974-2006
Chiron	= Chiron: Mitteilungen der Kommission für Alte Geschichte und Epigraphik des Deutschen Archäologischen Instituts, 1971
CI	= Cercetări istorice (ambele serii)
CIL	= <i>Corpus Inscriptionum Latinarum</i> , Berlin
CL	= Cercetări literare
CLRE	= <i>Consuls of the Later Roman Empire</i> , eds. R. S. Bagnall, A. Cameron, S. R. Schwartz, K. A. Worp, Atlanta, 1987
CN	= Cercetări Numismatice
CNA	= Cronica Numismatică și Arheologică, București
CSCO	= <i>Corpus Scriptorum Christianorum Orientalium</i> , Louvain
CSEA	= <i>Corpus Scriptorum Ecclesiae Aquileiensis</i> , Roma, Città Nuova Editrice
CSEL	= <i>Corpus Scriptorum Ecclesiasticorum Latinorum</i> , Wien, De Gruyter
CSPAMI	= Centrul de Studii și Păstrare a Arhivelor Militare Centrale, Pitești
CT	= Columna lui Traian, București
CTh	= <i>Codex Theodosianus</i> . Theodosiani, Libri XVI cum constitutionibus Sirmondianis, I, edidit adsumpto apparatu P. Kruegeri, Th. Mommsen, Hildesheim, 1970-1971
Cv.L	= Convorbiri literare (ambele serii)

„Dacia”, N.S.	= Dacia. Nouvelle Série, Revue d'archéologie et d'histoire ancienne, București
DANIC	= Direcția Arhivelor Naționale Istoric Centrale
DGAS	= Direcția Generală a Arhivelor Statului
DI	= Diplomatarium Italicum
DIR	= <i>Documente privind istoria României</i>
DIRRI	= <i>Documente privind Istoria României. Războiul pentru Independență</i>
DOP	= Dumbarton Oaks Papers
DTN	= <i>Din trecutul nostru</i> , Chișinău
DRH	= <i>Documenta Romaniae Historica</i>
EB	= Études Balkaniques
EBPB	= Études byzantines et post-byzantines
EDCS	= <i>Epigraphik-Datenbank Clauss-Slaby</i> (http://www.manfredclaus.de/)
EDR	= <i>Epigraphic Database Roma</i> (http://www.edr-edr.it/default/index.php)
EpigrAnat	= Epigraphica Anatolica, Münster
ERAsturias	= F. Diego Santos, <i>Epigrafia Romana de Asturias</i> , Oviedo, 1959.
Gerión	= Gerión. Revista de Historia Antigua, Madrid
GB	= Glasul Bisericii
GCS	= <i>Die Griechischen Christlichen Schriftsteller</i> , Leipzig, Hinrichs, 1897-1969
GLK	= <i>Grammatici Latini Keil</i>
HEp	= <i>Hispania Epigraphica</i> , Madrid
„Hierasus”	= <i>Hierasus</i> . Anuarul Muzeului Județean Botoșani, Botoșani
HM	= Heraldica Moldaviae, Chișinău
HU	= Historia Urbana, Sibiu
HUI	= Historia Universitatis Iassensis, Iași
IDR	= <i>Inscripțiile din Dacia romană</i> , București-Paris
IDRE	= <i>Inscriptions de la Dacie romaine. Inscriptions externes concernant l'histoire de la Dacie</i> , I-II, Bucarest, 1996, 2000
IGLN	= <i>Inscriptions grecques et latines de Novae</i> , Bordeaux
IGLR	= <i>Inscripțiile grecești și latine din secolele IV-XIII descoperite în România</i> , București, 1976
IILPecs	= <i>Instrumenta Inscripta Latina. Das römische Leben im Spiegel der Kleininschriften</i> , Pecs, 1991
ILAlg	= <i>Inscriptions latines d'Algérie</i> , Paris
ILB	= <i>Inscriptiones Latinae in Bulgaria repertae. Inscriptiones inter Oescum et Iatrum repertae</i> , Sofia, 1989
ILD	= <i>Inscripții latine din Dacia</i> , București
ILN	= <i>Inscriptions latines de Novae</i> , Poznań
ILLPRON	= <i>Inscriptionum Lapidarium Latinarum Provinciae Norici usque ad annum MCMLXXXIV repertarum indices</i> , Berlin, 1986
ILS	= <i>Inscriptiones Latinae Selectae</i> , 1892
IMS	= <i>Inscriptiones Moesiae Superioris</i> , Belgrad
IN	= „Ioan Neculce”. Buletinul Muzeului Municipal Iași
ISM	= <i>Inscripțiile din Scythia Minor grecești și latine</i> , București, vol. I-III, 1983-1999
JGO	= <i>Jahrbücher für Geschichte Osteuropas</i>
JL	= Junimea literară
JRS	= The Journal of Roman studies, London
LR	= Limba română
MA	= Memoria Antiquitatis, Piatra Neamț
MCA	= Materiale și cercetări arheologice
MEF	= <i>Moldova în epoca feudalismului</i> , vol. I-XII, 1961-2012, Chișinău
MEFRA	= <i>Mélanges de l'École française de Rome: Antiquité</i> , Roma

<i>MGH</i>	= <i>Monumenta Germaniae Historica inde ab anno Christi quingentesimo usque ad annum millesimum et quingentesimum auspiciis societatis aperiendis fontibus rerum Germanicarum medii aevi</i> , Berlin 1877-
<i>MI</i>	= Magazin istoric, București
<i>MIM</i>	= Materiale de istorie și muzeografie
<i>MM</i>	= Mitropolia Moldovei
<i>MMS</i>	= Mitropolia Moldovei și Sucevei
<i>MN</i>	= Muzeul Național, București
<i>MO</i>	= Mitropolia Olteniei
<i>MOF</i>	= Monitorul Oficial al României
<i>Navarro</i>	= M. Navarro Caballero, <i>Perfectissima femina. Femmes de l'élite dans l'Hispanie romaine</i> , Bordeaux, 2017.
<i>NBA</i>	= <i>Nuova Biblioteca Agostiniana</i> , Roma, Institutum Patristicum Augustinianum
<i>NDPAC</i>	= <i>Nuovo Dizionario Patristico e di Antichità Cristiane</i> , I, A-E, 2e edizione, Marietti, 2006; III, P-Z, 2e edizione, Marietti, 2008
<i>NEH</i>	= Nouvelles études d'histoire
<i>OI</i>	= Opțiuni istoriografice, Iași
<i>OPEL</i>	= <i>Onomasticon provinciarum Europae latinarum</i> , vol. I-IV, Budapesta-Viena, 1994-2002
<i>PG</i>	= <i>Patrologiae cursus completus, Series Graeca</i> , ed. J.-P. Migne, Paris, 1886-1912
<i>PIR</i>	= <i>Prosopographia Imperii Romani. Saec. I.II.III</i> , editio altera, Berlin.
<i>PLRE</i>	= <i>Prosopography of the Later Roman Empire</i> , 3 vol., eds. A. H. M. Jones, J. R. Martindale, and J. Morris, Cambridge, 1971-1992
<i>RA</i>	= Revista arhivelor
<i>RBAR</i>	= Revista Bibliotecii Academiei Române, București
<i>RC</i>	= Revista catolică
<i>RdI</i>	= Revista de istorie
<i>REByz</i>	= Revue des Études Byzantines
<i>RER</i>	= Revue des études roumaines
<i>RESEE</i>	= Revue des études Sud-Est européennes
<i>RHP</i>	= <i>Die römischen Hilfstruppen in Pannonien während der Prinzipatszeit. I: Die Inschriften</i> , Viena
<i>RHSEE</i>	= Revue historique de Sud-Est européen
<i>RI</i>	= Revista istorică (ambele serii)
<i>RIAF</i>	= Revista pentru istorie, arheologie și filologie
<i>RIB</i>	= <i>Roman Inscriptions of Britain</i> , Londra
<i>RIM</i>	= Revista de Istorie a Moldovei, Chișinău
<i>RIR</i>	= Revista istorică română, București
<i>RIS</i>	= Revista de istorie socială, Iași
<i>RITL</i>	= Revista de istorie și teorie literară
<i>RIU</i>	= <i>Die römischen Inschriften Ungarns</i> , Budapesta
<i>RJMH</i>	= The Romanian Journal of Modern History, Iași
<i>RM</i>	= Revista muzeelor
<i>RMD</i>	= <i>Roman Military Diplomas</i> , Londra
<i>RMM</i>	= <i>Römische Militärdiplome und Entlassungsurkunden in der Sammlung des Römisch-Germanischen Zentralmuseums</i> , Mainz
<i>RMM-MIA</i>	= Revista muzeelor și monumentelor, seria Monumente istorice și de artă
<i>RMR</i>	= Revista Medicală Română
<i>RRH</i>	= Revue roumaine d'histoire
<i>RRHA</i>	= Revue roumaine de l'histoire de l'art
<i>RRHA-BA</i>	= Revue Roumaine d'Histoire de l'Art. Série Beaux Arts
<i>RSIAB</i>	= Revista Societății istorice și arheologice bisericești, Chișinău
<i>Rsl</i>	= Romanoslavica

<i>SAHIR</i>	= Studia et Acta Historiae Iudaeorum Romaniae, București
<i>SAI</i>	= Studii și Articole de Istorie
<i>SCB</i>	= Studii și cercetări de bibliologie
<i>Sch</i>	= <i>Sources Chrétiennes</i> , Paris
<i>SCIA</i>	= Studii și cercetări de istoria artei
<i>SCIM</i>	= Studii și cercetări de istorie medie
<i>SCIV/SCIVA</i>	= Studii și cercetări de istorie veche (și arheologie)
<i>SCN</i>	= Studii și Cercetări Numismatice, București
<i>SCȘI</i>	= Studii și cercetări științifice, Istorie
<i>SEER</i>	= The Slavonic and East European Review
<i>SHA</i>	= <i>Scriptores Historiae Augustae</i>
<i>SJAN</i>	= Serviciul Județean al Arhivelor Naționale
<i>SMIC</i>	= Studii și materiale de istorie contemporană, București
<i>SMIM</i>	= Studii și materiale de istorie medie, București
<i>SMIMod</i>	= Studii și materiale de istorie modernă, București
<i>SOF</i>	= Südost-Forschungen, München
<i>ST</i>	= Studii Teologice, București
<i>StAntArh</i>	= <i>Studia Antiqua et Archaeologica</i> , Iași
<i>T&MBYZ</i>	= <i>Travaux et Mémoires du Centre de recherches d'histoire et de civilisation byzantines</i>
<i>ThD</i>	= Thraco-Dacica, București
<i>TR</i>	= Transylvanian Review, Cluj-Napoca
<i>TV</i>	= Teologie și viața, Iași
<i>ZPE</i>	= Zeitschrift für Papyralogie und Epigraphik
<i>ZSL</i>	= Zeitschrift für Siebenbürgische Landeskunde